

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016360012

Дата перевірки:
14.06.2024 12:42:59 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
14.06.2024 12:52:25 EEST

ID користувача:
100011299

Назва документа: Кожушко_Перевірка

Кількість сторінок: 53 Кількість слів: 13164 Кількість символів: 103382 Розмір файлу: 284.50 KB ID файлу: 1016164732

18.1% Схожість

Найбільша схожість: 3.09% з Інтернет-джерелом (<https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/57083>)

16.2% Джерела з Інтернету 734 Сторінка 55

3.71% Джерела з Бібліотеки 68 Сторінка 59

9.23% Цитат

Цитати 8 Сторінка 60

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 2

ІНТЕГРОВАНА СТАРІСТЬ: ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ УЧАСТІ

Студента:
Кожушко Ірини Василівни

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Поняття «старість» та «літні люди» в соціальному контексті.....	6
1.2. Концепція інтегрованої старості в контексті забезпечення якості життя людей похилого віку.....	16
1.2. Освіта в контексті забезпечення інтегрованої старості.....	24
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ	
СТАРОСТІ	40
2.1. Надання соціальних послуг як шлях соціальної інтеграції людей похилого віку.....	40
2.2. Перспективи інтеграції людей похилого віку в сучасних умовах воєнного стану.....	46
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Людство сьогодні стоїть на порозі нової цивілізації — «цивілізації якості». XXI століття оголошено багатьма міжнародними організаціями, зокрема Європейською організацією якості ІСО, віком якості. У світі висока якість вважається ознакою благополуччя держави, джерелом національного багатства і, головне, чинником подолання соціальних та економічних криз. Орієнтуючись на інновації, ми можемо говорити про існування в його житті ряду спільних та приватних проблем. До них відносяться низький рівень матеріальної забезпеченості, проблеми самотності, поява нових та загострення існуючих захворювань, відчуття непотрібності у суспільстві, проблеми підвищеної тривожності та дискомфорту, виходу на пенсію та пов'язана з цим зміна соціального статусу та способу життя. Ці проблеми тісно пов'язані один з одним і у своїй єдності погіршують становище людей похилого віку в суспільстві. Досягненню глибокої старості сьогодні сприяють активний спосіб життя, тривалі умови праці, якість харчування, соціально-побутові умови, а також спадкові та генетичні фактори. Тобто можна сказати, що при збереженні активності в літньому віці створення відповідних умов для життя людини похилого віку може впливати на тривалість і якість її ЖИТТЯ.

Сьогоднішня демографічна ситуація в світі набуває тенденції до збільшення кількості людей похилого віку. Ситуація, що склалася в нашій країні, характеризується тим, що з досягненням похилого віку та з виходом на пенсію переважно знижується рівень життя представників цієї соціальної групи, постає потреба у медичних та економічних послугах, соціально-психологічній підтримці.

Об'єкт дослідження – люди літнього віку.

Предмет дослідження – соціальна інтеграція людей літнього віку.

Мета дослідження – проаналізувати теоретичні засади та практику соціальної інтеграції людей літнього віку.

Завдання роботи:

- 1) проаналізувати поняття «старість» та «літні люди» в соціальному контексті;
- 2) розглянути концепцію інтегрованої старості в контексті забезпечення якості життя людей похилого віку;
- 3) окреслити місце і роль освіти в контексті забезпечення інтегрованої старості;
- 4) проаналізувати надання соціальних послуг як шлях соціальної інтеграції людей похилого віку;
- 5) окреслити перспективи інтеграції людей похилого віку в сучасних умовах воєнного стану.

Для реалізації поставленої мети та розв'язання завдань нами були застосовані такі **методи дослідження**:

- теоретичні: вивчення, аналіз і синтез опрацьованої літератури, порівняння, моделювання, узагальнення, систематизація, вивчення законодавчих та нормативних документів; аналіз підручників, програм, методичних посібників;
- емпіричні: спостереження;
- практичні: опитування, бесіда, кількісні та якісні методи обробки даних.

Практичне значення дослідження: розроблені практичні рекомендації, метою яких є підвищення ефективності роботи з родинами, можуть бути використані в практиці реалізації соціальної роботи, дозволять ефективно і цілеспрямовано удосконалювати підготовку соціальних працівників.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правові, економічні таї соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (м. Полтава,

2023 р.) та VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (м. Полтава, 2024 р.).

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст магістерської роботи викладено на 53 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Поняття «старість» та «літні люди» в соціальному контексті

Відомо, що існує низка наук, у межах яких вивчаються процеси старості та різні особливості людей похилого віку. Зокрема, це геронтологія, її основні та суміжні напрямки: геріатрія, геронтогігієна, геронтопсихологія та ін. соціально-психологічна природа. Зокрема, вчені поділяють поняття «старість» та «старіння», при цьому він наголосив, що конкретних «дат» настання старості не існує, а біологічний та календарний вік людини часто не збігаються. Процес старіння розвивається хвилеподібно та нерівномірно як у часі, так і по локалізації по органах людського тіла. Цей процес визначається спадковістю та реактивністю, а також зовнішніми факторами, зокрема довкіллям.

Загалом більшість авторів роблять висновок, що процес старіння протікає у різних людей по-різному і залежить від низки факторів — біологічних, психологічних, екологічних, соціальних; спосіб та рівень життя; умови праці та продовження терміну дії; сімейна ситуація; особистісне ставлення до вікових змін тощо.

Однак, незважаючи на відмінності протягом цих вікових змін, загально визначеними є такі проблеми людей похилого віку в соціально-психологічному аспекті: розрив основних соціальних зв'язків внаслідок зниження соціальної активності, працездатності, виходу на пенсію, усунення дорослих дітей від батьків, звуження інтересів, кола спілкування та т.п.; проблеми, пов'язані зі здоров'ям (у тому числі медико-біологічні (переживання болю та необхідність терапевтичного втручання), матеріальні (нестача коштів на якісне лікування та підтримання життя) та психологічні аспекти (наприклад, труднощі у догляді за собою)), а також як з наближенням (очікуванням) смерті; соціально-психологічна та морально-ціннісна дезадаптація в суспільстві, обумовлена зміною сучасної системи соціальних відносин та цінностей (у тому числі ідеології, моралі тощо), зниженням рівня особистісної толерантності,

втратаю близьких людей, а також результат – самотність, самоізоляція, проблеми із спілкуванням; зміни соціального та економічного статусу (особистий престиж, погіршення матеріального становища, низька якість життя, посилення залежності від інших тощо); проблеми взаємовідносин поколінь; проблеми організації вільного часу та відпочинку; криза пізнього віку, переживання відсутності життєвих перспектив, обмеженість самореалізації та інші психологічні проблеми особистості.

Особливе місце серед проблем літніх людей з погляду соціальної роботи також зачіпають проблеми «ейджизму» та жорстокого ставлення до представників цієї вікової групи деякими представниками суспільства.

Ейджизм розглядається авторами як «вікова дискримінація та засіб негативного чи зневажливого ставлення до будь-якої вікової групи». Хоча, як зазначають автори, найчастіше йдеться про неадекватне поводження з людьми похилого віку. Не можна не погодитися з точкою зору західних психологів про те, що переважна орієнтація сучасного суспільства на молодь є виявом ейджизму. Понад те, у цьому контексті є й інше визначення ейджизму як «демонстрація власної сили через вікові відносини». Варто зазначити, що українському менталітету завжди було властиво поважне ставлення до людей похилого віку, однак у результаті прискореного поширення глобалізаційних та інформаційних міжкультурних процесів доводиться визнати, що таке негативне ставлення до старших є й у наш день.

Проблема жорстокості по відношенню до людей похилого віку також близька ейджизму. Причому існує кілька видів такого відношення: фізична жорстокість (побої, погрози, сексуальне насильство тощо); психологічна жорстокість (вербальні образи, формування страху та страху, замкнутість, здирство, грубість, нещадність тощо); експлуатація – економічна жорстокість (відмова утримати, підтримати, обмежити доходи, вкрасти гроші, незаконний відбір житла, заподіяння шкоди тощо); порушення прав; зневага та інші. Зрозуміло, що наведений вище перелік проблем не є вичерпним. Але ці групи проблем переконливо вказують на те, наскільки складно літній людині

адаптуватися до нових умов існування (пов'язаних із віковими процесами соціалізації). Ось чому соціальна робота з людьми похилого віку є досить складною, напруженою діяльністю, від ефективності якої багато в чому залежить нормальне існування і продовження життя людини.

Сьогодні проблеми людей похилого віку дуже актуальні, оскільки в усьому світі спостерігається тенденція збільшення частки людей похилого віку серед населення. Звичайно, збільшення тривалості життя має позитивне соціальне значення, але водночас впливає на соціально-економічні процеси у суспільстві та потребує змін не лише у соціальній політиці держави, а й у соціокультурних та економічних перетвореннях. Незважаючи на низку законодавчих актів на міжнародному рівні, в Україні більшість ініціатив людей похилого віку мають недержавний характер. Хоча геронтологи, геронтосоціологи, соціальні працівники та інші фахівці, які вирішують проблеми людей похилого віку, наголошують на необхідності розробки Концепції державної системи геріатричної допомоги населенню, яка б забезпечила тісне співробітництво державних та соціальних структур, благодійних організацій, які будуть допомогти покращити медичну та соціальну допомогу літнім людям, забезпечить якісну геріатричну підготовку, методичну підтримку та розробку програм, спрямованих на соціальну та фізичну активність людей похилого віку [7, с. 96].

Критеріями похилого віку, які чітко відображають його зміст, є: поступове припинення професійної діяльності, вихід на пенсію за збереження достатнього рівня функціонування психологічного, когнітивного та фізіологічного компонентів. Саме в цей період (третій вік) у багатьох людей похилого віку відновлюються можливості самореалізації, свободи та творчості, тому потреба в соціально-педагогічній підтримці стає більш гострою. Вчені зазначають, що для об'єктивного розуміння процесу старіння його слід розглядати як процес, що має три компоненти: біологічний – поступове зниження всіх функцій організму, його вразливість до різних факторів та підвищення ймовірності смерті; соціальний - зміна соціального статусу, ролей, способів поведінки та

спілкування; психологічний – ставлення людини до неминучості процесу старіння, вибір можливих прийнятних способів адаптацію нових умов, формування нових стратегій подолання проблем [39, с. 45].

Одним із основних напрямків Мадридського міжнародного плану дій з проблем старіння є створення сприятливих умов життя для людей похилого віку. «На сьогоднішній день найбільш сприятливі умови для людей похилого віку створені в Норвегії, Швеція та Швейцарія знаходяться на другому та третьому місцях відповідно, а Україна посідає у цьому списку 82-е місце (за даними ООН за 2014 рік). Звичайно, держава повинна займатися людьми похилого віку і створювати відповідні умови для їх забезпечення, але не всі проблеми можна вирішити на державному рівні. Багато соціальних проблем можуть бути вирішені на рівні співтовариства, що залежить від його самоорганізації та суспільної позиції по відношенню до людей похилого віку. Не менш важливими є сім'я, рольові позиції в сім'ї, зовнішні зв'язки. Однак процес адаптації людини чи не найбільшою мірою залежить від внутрішнього настрою літньої людини, її настрою на майбутнє, особистісного рівня взаємодії з іншими людьми, його мотиваційної сфери, потреб, самооцінки та інших особистісних якостей. фактори. Тому так важливо сформувані внутрішню готовність людини похилого віку до виходу на пенсію» [43, с. 99].

Багатьом людей вихід пенсію стає періодом втрати, руйнації врівноваженого способу життя, його ритму, а потім змінюється оцінка явищ та подій; спрямування інтересів. Часто літня людина великого значення надає минулому та не бачать жодних перспектив на майбутнє. Майбутнє сприймається як підготовка до смерті і тому характеризується пасивністю і часто супроводжується депресією. Відзначені особливості характеризують більшість людей, навіть тих, які були досить активними та оптимістично налаштованими щодо виходу на пенсію. Старість - надзвичайно відповідальний період часу, що вимагає значних особистісних сил для адаптації до нових умов життя та звикання до старості. Старість характеризується як негативними, а й позитивними характеристиками. Це насамперед розважливність, мудрість,

зниження адаптаційних можливостей компенсуються професійними знаннями та навичками, високим рівнем судження та широким кругозіром [7, с. 96].

Старіння – тривалий процес, залежить як від біологічних, і від соціально-психологічних чинників. До біологічних відносяться стан фізичного здоров'я, конституційний тип особистості, деякі дослідники відносять також до генетичної приналежності, типу темпераменту. До соціально-психологічних відносяться спосіб життя, сімейний стан, побут, рівень соціальної захищеності, наявність інтересів та способи їх задоволення, особливості характеру, рівень емпатії, здатність до саморегуляції внутрішнього добробуту та інші.

Однак старіння може супроводжуватися так званим синдромом «неприйняття старіння», в основі якого лежить конфлікт між внутрішніми потребами особистості та неможливістю їх задоволення через фізичні та психічні обмеження. Ми можемо спостерігати це за дивностями в одязі, стилі поведінки, використання молодіжного сленгу тощо. Це може призвести до соціальної депривації, ізоляції від однолітків, друзів та знайомих.

Цікава, з погляду, теорія субкультури, запропонована А. Роузом. Згідно з цією теорією, люди легше сприймуть перехід до старості, якщо приєднаються до «субкультури людей похилого віку». Культура виступає ядром, що «зв'язує людей похилого віку, що створює особливу близькість між ними і в той же час відокремлює їх від інших вікових когорт». Тому досить ефективним способом адаптації є об'єднання людей похилого віку в гуртки за інтересами, гуртки за інтересами, у яких можуть проявити себе як «фахівці», поділитися своїм досвідом, завести нові знайомства. Установи дозвілля мають створити цілісну систему заходів щодо підвищення соціокультурної ініціативи людей похилого віку, спрямовану на задоволення потреб у спілкуванні, встановленні соціальних контактів, підтримку творчої діяльності. Серед запропонованих форм дозвілля для людей «третього віку» популярні аматорські музично-театральні колективи, шашкові секції, рибальські клуби, гуртки декоративно-ужиткового мистецтва тощо [45, с. 74].

«Перспективною адаптивною формою дозвілля людей похилого віку є соціальний туризм, який не вимагає значних інвестицій і може бути доступний різним категоріям людей похилого віку. Йдеться про такі види, як зелений чи сільський туризм, екологічний туризм. Маршрути цієї туристичної діяльності можуть бути розроблені відповідно до потреб та запитів літніх людей та відповідати їх фізичним та матеріальним можливостям. Дуже важлива профілактична та рекреаційна роль туризму в період адаптації до нових соціальних умов. Туризм активно впливає поліпшення здоров'я, оскільки є чинником протидії гіпокінезії (сидячому способу життя). Фізична активність збільшує життєві можливості людей похилого віку, зберігає впевненість у собі, наповнює їх оптимізмом» [7, с. 97].

Завдяки змінам навколишнього середовища та характеру діяльності туризм сприяє відновленню фізичних та психічних сил людини. Крім того, туризм створює можливості для вивчення народних традицій, звичаїв та ритуалів.

Це можливість завести нові знайомства, додати розмаїття в одноманітне життя, а активний вид відпочинку сприяє фізичному здоров'ю. Тому позитивний вплив туризму на людей похилого віку, як у фізичному, так і в психологічному плані, незаперечно. Він сприяє зрушенню мислення у бік покращення здоров'я, позитивного світогляду, підвищення загального життєвого тонусу людей похилого віку, а отже, сприяє соціальній адаптації в нових умовах життя.

З урахуванням викладеного запропоновано авторське визначення поняття «літня людина» — людина, що пройшла періоди розвитку і перебуває на завершальному етапі свого життя, коли відбуваються зміни на фізіологічному, психологічному та соціальному рівнях, що призводять до акцентуації тих чи інших характеристик характеру. Таке трактування визначення відповідає завданням нашої роботи і цілком прийнятне, оскільки через вікові особливості у людини похилого віку поступово згасають процеси пізнавальної, емоційно-вольової та мотиваційної сфер.

Літні люди – це велика, кількісно представлена демографічна група українського суспільства, яка з кожним роком зростає. Станом на січень 2021 року, за даними Держстату України, чисельність людей віком 60 років становить 10 121 624 особи, старших за 65 років – 7 211 190 осіб. Ці отримані дані разом із комплексним демографічним прогнозом України до 2050 року свідчать про те, що Україна за часткою населення старше шістдесяти років увійшла до тридцятки найстаріших держав світу, посівши 25-26 місце.

Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших осіб похилого віку в Україні» передбачає включення до нього осіб, які вже досягли пенсійного віку, та тих, кому до досягнення цього віку залишилося не більше вісімнадцяти місяців. Це визначення дуже умовне, адже представники різних професій та соціальних груп можуть почати отримувати пенсійні виплати у віці, який суттєво відрізнятиметься між близькими. Проте з погляду розуміння соціальних проблем та потреб літніх людей нашої країни його використання доцільно. Серед інших соціально-економічних кордонів переходу до старшого віку – звуження спектру соціальних ролей та зміна основного джерела доходу чи соціального статусу. З цього випливає, що кожен віковий прошарок даної категорії населення в суспільстві має свої внутрішні особливості: вікові стереотипи, уявлення про ролі та обов'язки на певному етапі життя, рівень узгодженості потреб та можливостей [17, с. 43].

З віком відбувається втрата психологічної гнучкості та здатності адаптуватися; люди похилого віку стають менш підданіми змінам: любов до нового, незвіданого змінюється прагненням до стабільності та надійності. Організм людини адаптується до віку за допомогою компенсаційного механізму, що стабілізує життєво важливі функції. В цілому вік викликає функціональні та структурні зміни в організмі, які виражені у індивідів у різному ступені інтенсивності. При цьому деякі люди старіють швидше, інші старіють довше. Причому йдеться не лише про зовнішні вікові зміни, а й про процеси фізіологічного, анатомічного та психологічного старіння. Відповідно, процес старіння визначається різними внутрішніми та зовнішніми факторами.

Внутрішні фактори старіння полягають в особливому положенні хромосом і генотипі, що лежить в їх основі, який багато в чому визначає індивідуальний обмін речовин, нейроендокринну регуляцію і стабільність імунологічного статусу. Успішна вікова адаптація організму змін умов життя залежить від внутрішніх чинників. До зовнішніх факторів старіння відносяться певний спосіб життя, рівень фізичної активності, шкідливі звички, схильність до стресів та хвороб [10, с. 160].

Е. Еріксон вважав, що «розвиток особистості в старості є продуктом ранньої поведінки і поточного стану речей; процес пошуку сенсожиттєвих орієнтацій, у якому смерть як вінець життя втрачає свою квінтесенцію. Дослідження та повсякденна практика показують, що існують деякі характерні особливості способу життя та поведінки літньої людини. Насамперед втрачається соціальна повнота життя, обмежується кількість і якість зв'язків із суспільством, іноді виникає самоізоляція від соціального середовища. Саме в цьому віці відбувається втрата друзів та сім'ї. Ідуть старі друзі, діти починають жити своїм життям, часто окремо від людей похилого віку батьків. Всі ці моменти можуть приректи літню людину на самотність. Вона позбавлена можливості спілкуватися, отримувати посильну допомогу, постійно рухатися та діяти. Відсутність соціальних контактів призводить до зниження ентузіазму до життя. Таким чином, психологічний захист постає як властивість особистості, що дозволяє людині організувати тимчасову психічну рівновагу. Але для людей похилого віку іноді такий захист приносить негативний ефект, оскільки призводить до прагнення уникнути нової інформації та інших життєвих обставин, відмінних від стереотипів» [9, с. 78].

У людей похилого віку своєрідне почуття часу; вони ніби живуть справжнім, звідси з'являються такі риси характеру як обережність, ощадливість, ощадливість. Заздалегідь планується звичайна життєва подія: похід в аптеку, магазин до друзів, лікарню. Літня людина готується до них морально, адже духовна старість пов'язана з нездатністю сприймати нове. Літній чоловік намагається з юності створити щось на кшталт втраченого раю, переживаючи та

шкодуючи про це. Концентруючись на минулому, людина не помічає сьогодення, втрачає майбутнє та перестає розвиватися як особистість. У людей похилого віку яскравіше виявляються окремі риси характеру, які були замасковані і виявлялися у молодості. Такі риси, як ранимість, дратівливість, примхливість, сварливість, жадібність, запальність та ін, розвивають егоцентризм. Часто балакучість і деяка нав'язливість вказують на нестачу спілкування. Погіршується здатність встановлювати особисті контакти та встановлювати соціальні зв'язки. За рахунок зниження емоційного забарвлення спілкування у нормальних умовах з'являється стандартизація спілкування [7, с. 96].

Бездіяльність та пасивність призводять до депресії та нудьги. У цьому вся стані яскраво виявляються негативні риси характеру – консерватизм, переоцінка минулого, прагнення повчати, буркотливість, недовірливість. Роздуми загальмовані, що призводить до труднощів соціальної адаптації, і тут важливу роль відіграє мотивація до саморозвитку та особистісного зростання. Ряд емпіричних досліджень свідчить про те, що люди віком 50-60 років здатні до безперервного навчання та самоосвіти протягом усього життя, зберігаючи гнучку пізнавальну сферу; крім того, активність мозку в цьому віці забезпечує високий потенціал продуктивного пізнання та творчості. У зрілого людини високий рівень розвитку функції уваги, у своїй функція пам'яті поступово слабшає. Відповідальність та прагнення до неї – найважливіша ознака зрілості. Психологічно відповідальна людина – це людина, відповідальна за свої дії, перед собою і перед суспільством [15, с. 80].

«Основними причинами нервової напруги і стресових станів у літніх людей є ритм життя, що змінився, і різке звуження кола спілкування. Нерідко ухиляння від активної роботи призводить до того, що людина похилого віку замикається в собі і навіть починає уникає спілкування з близькими, вважаючи, що вони не зможуть його зрозуміти. Саме тому самотність стає сильним потрясінням для багатьох людей похилого віку. Самотність сприймається як нерозуміння та байдужість з боку оточуючих. Відповідно, у

багатьох людей похилого віку розвивається гострий внутрішньоособистісний конфлікт і когнітивний дисонанс, при якому вони перестають сприймати старість як продуктивну частину життя. У період старіння трудова діяльність перестає бути ведучою, людина відчуває падіння свого соціального статусу, що призводить до формування у людини похилого віку високого рівня тривожності, що стає причиною погіршення самопочуття» [20, с. 150].

Вийшовши на пенсію, людині похилого віку необхідно налагодити нове життя, що відповідає його інтересам, захопленням, здібностям і захопленням, інакше коло його спілкування поступово почне звужуватися, що в кінцевому підсумку призведе до емоційної кризи. Літні люди відчувають потребу у турботі та увазі, прагнення інших запозичити їх досвід та знання, тому зростає значення дружніх контактів та комунікативних обмінів, а байдужість згубно впливає на відчуття психологічної безпеки літньої людини. Нерідко люди похилого віку відчувають зайву балакучість; промови властиві непотрібні уточнення та розлогі розповіді про своє життя, що свідчить про нестачу спілкування. Такі люди ніби хапаються за будь-яку можливість поспілкуватися та розповісти історії, бо здатність встановлювати особисті контакти слабшає, а їхні родичі буквально знають усі історії напам'ять. У таких випадках знижується емоційне забарвлення спілкування і, як наслідок, розвивається стереотипність мислення та стандартизація спілкування у нормальних умовах. При стереотипному мисленні у людей похилого віку спостерігається підвищена серйозність, зниження почуття гумору, вразливість, тривожність і підозрілість.

Сучасним старим властиво надмірне занурення у хворобу. Така поведінка спричиняє негативні емоції та депресивний стан (близько 60% людей після 55 років перебувають у депресії), що супроводжується почуттям непотрібності та самотності [23, с. 95].

1.2. Концепція інтегрованої старості в контексті забезпечення якості життя людей похилого віку

Назріла гостра необхідність зміни сприйняття старості та розвитку ідеологічних установок на «інтегровану старість», формування «суспільства всім категорій населення», відповідного таким принципам як толерантність, гуманізм, рівність та взаємна повага. Різні дослідження показують, що літні люди почуваються набагато краще, ніж ті, хто не працює. Вони менше хворіють, оптимістичніше дивляться в майбутнє, легше приймають втрати та проблеми зі здоров'ям. Тому загалом вони більш веселі та активні. Люди, які раптово втратили роботу і не готові до виходу на пенсію, часто страждають на складні психічні розлади, а також відчувають різке погіршення здоров'я [2, с. 5].

Втрачаючи свій професійний статус, люди похилого віку поступово починають почуватися непотрібними. Знижується рівень самооцінки, відбувається поступове відчуження, аж до часткової соціальної деривації. Тому необхідна розробка захисних механізмів, які забезпечать більш швидко та менш болісну адаптацію літньої людини до нових умов життя.

Соціальні проблеми людей похилого віку сьогодні перебувають у центрі уваги багатьох соціальних інститутів: сім'ї, держави, суспільства, соціальних і наукових програм, і проектів, вкладених у забезпечення прийнятної рівня життя людей похилого віку. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема аналізу наукових підходів до визначення категорії «старі». Саме такі клієнти зростають кількісно. Пенсійна реформа збільшила пенсійний вік, що визначило переміщення граничного віку. Це визначення також має безліч особливостей, аналітичних критеріїв та характеристик [13, с. 65].

Літні люди – це велика, кількісно представлена демографічна група українського суспільства, яка з кожним роком зростає. Станом на січень 2021 року, за даними Державної служби статистики в Україні, чисельність людей віком 60 років становить 10 121 624 особи, а старше 65 років – 7 211 190 осіб. Отримані дані разом із комплексним демографічним прогнозом України до 2050

року свідчать про те, що Україна за часткою населення старше шістдесяти років увійшла до тридцятки найстаріших держав світу, посівши 25-26 місце.

У різних теоріях та практиці пенсійної системи країн світу межею досягнення старості зазвичай вважається 60-65 років. Це вважається початком старості. Згідно з керівними принципами, виданими Організацією Об'єднаних Націй (ООН) та Міжнародною організацією праці (МОП), людьми похилого віку вважаються люди віком 60 років і старші. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) пропонує власне визначення вікових меж старості. Відповідно до цієї класифікації до людей похилого віку належить покоління людей похилого віку (60+): 60 – 74 роки – літні; 75-89 років – старий; 90 років та старші вважаються довгожителами [21, с. 95].

Серед інших соціально-економічних кордонів переходу до старшого віку – звуження спектру соціальних ролей та зміна основного джерела доходу чи соціального статусу. З цього випливає, що кожен віковий прошарок даної категорії населення в суспільстві має свої внутрішні особливості: вікові стереотипи, уявлення про ролі та обов'язки на певному етапі життя, рівень узгодженості потреб та можливостей.

Категорія "старі" важлива для соціальної роботи і містить безліч характеристик і значень. Літня людина - це людина, що пройшла періоди розвитку і перебуває на завершальному етапі свого життя, коли відбуваються зміни на фізіологічному, психологічному і соціальному рівнях, що призводять до акцентуації тих чи інших рис характеру. Соціальний працівник, що працює з людьми похилого віку, повинен мати універсальну підготовку з усіх аспектів старості і усвідомлювати величезну кількість психологічних, психопатологічних, соматичних, морально-етичних проблем, що виникають у людей цього вікового періоду [33, с. 12].

Сам термін «якість життя» є категорією, що синтезує досягнення багатьох наук. Таким чином, вчені підкреслюють, що поняття «якість життя» формується широкою мережею наук, серед яких: соціологія, соціальна психологія, філософія, культурна антропологія та ін. Аналізуючи поняття «якість життя»,

ми дійшли висновку, що більшість дослідників пов'язують його з таким поняттям, як "потреби".

Потреба сприймається як необхідність чи відсутність чогось необхідного підтримки життєдіяльності організму особистості, соціальної групи чи суспільства загалом. У свою чергу ми вважаємо, що не зовсім коректно визначати якість життя виключно на основі задоволення потреб.

Основною причиною людської діяльності є інтереси, які є формою вираження та реалізації індивідуальних потреб. На наш погляд, чим більше свободи у людини у виборі способів реалізації своїх інтересів, тим вища якість її життя. Аналізуючи наукову літературу, ми окреслили низку підходів щодо визначення поняття «якість життя».

Таким чином, психологічний підхід розглядає якість життя як добробут, згідно з яким людина відчуває внутрішнє задоволення умовами свого існування та почувається щасливою. Психологічними компонентами якості життя, на думку багатьох фахівців, є відчуття щастя, задоволеність життям та соціально значущі ціннісні орієнтації особистості. Всесвітня організація охорони здоров'я у цьому сенсі визначає якість життя як категорію, що включає психологічний, фізичний, соціальний та матеріальний добробут.

Економісти характеризують якість життя переважно у контексті рівня та умов життя населення, а також суб'єктивної оцінки цих показників членами досліджуваного співтовариства.

У юридичному плані якість життя – це реалізація права на гідне життя та вільний розвиток людини.

Відповідно до медичного підходу, якість життя розглядається як інтегративна характеристика фізичного, психологічного, соціального та емоційного стану людини, що оцінюється залежно від суб'єктивного сприйняття самої людини.

Тут можна виділити два аспекти: - при оцінці якості життя слід враховувати різні сфери життя людини, які можуть бути пов'язані зі здоров'ям прямо чи опосередковано; - при оцінці якості життя людина враховує різні

сфери свого життя та висновки залежать насамперед від думки самого пацієнта, його суб'єктивного сприйняття.

За трактуванням вчених, якість життя – це системне медико-соціальне явище, що охоплює психофізичне та соматичне здоров'я людини, її духовні, культурні та всі життєві цінності, рівень цивілізованості та економічного розвитку суспільства. Вчений зазначає, що фактором якості життя є здоров'я (індивідуальне, соціальне, сімейне, професійне), тим самим стверджуючи фундаментальну основу якості життя. Отже, в медицині якість життя безумовно пов'язана з визначенням здоров'я та передбачає комплексну оцінку фізичного, психічного та соціального благополуччя. Прихильники соціологічного підходу підкреслюють зв'язок якості життя із системою цінностей, суб'єктивною оцінкою життя та його умов. З вищевикладеного можна дійти невтішного висновку, що поступово об'єктивні показники описи якості життя доповнюються суб'єктивними відчуттями самої людини.

Оцінка якості життя населення може проводитись на основі об'єктивного, суб'єктивного та комбінованого підходів. Якщо розглядати якість життя шляхом вивчення об'єктивних умов життя населення, то під ним розуміють результат сукупності різних статистичних показників, що дозволяють отримати об'єктивну оцінку матеріальних умов життя, що впливають на соціальне життя людини. Об'єктивістський підхід розглядає якість життя як поняття, що відображає задоволення матеріальних, культурних та духовних потреб людини, що вимірюється компетентними фахівцями за встановленими об'єктивними показниками. Такими показниками може бути значні обставини життя.

Об'єктивні показники якості життя дослідники ділять на три блоки: До першого блоку входять показники, що характеризують фізичне здоров'я населення та демографічне благополуччя конкретної країни чи регіону. Їх оцінюють за показниками народжуваності, тривалості життя та природного відтворення. Другий блок містить показники, що відображають задоволеність населення індивідуальними умовами життя (достатком, житлом, роботою, харчуванням тощо). Крім того, до цього блоку входить соціальна задоволеність

станом справ у державі (доступність послуг, безпека, безпека, правосуддя, екологічна ситуація). Третій блок включає показники, що оцінюють духовний стан розвитку суспільства, а саме рівень духовності, відповідність етичним нормам, розвиток творчих ініціатив. З огляду на суб'єктивістський підхід можна говорити про оцінку якості життя на основі соціологічних опитувань.

Суб'єктивні оцінки відображають індивідуальне сприйняття, почуття та особисте ставлення. Суб'єктивні показники якості життя пов'язані з оцінками сприйняття людиною свого життя. Це задоволеність роботою, умовами життя, соціальним статусом, матеріальним становищем та сімейними відносинами. У таких умовах якість життя оцінюється через призму пізнання суб'єкта, через його відчуття щастя та нещастя, задоволення чи невдоволення. Ми розглядаємо задоволеність як ступінь розриву між фактично задоволеними та бажаними потребами людини з погляду задоволених потреб. Більше того, підкреслимо, що немає жодної людини, яка була б повністю задоволена власним життям і повністю усвідомлювала свої потреби. Ця думка підтверджується в теорії А. Маслоу про те, що чим вищий рівень життя людини і чим більше він задовольняє свої власні, тим більше буде прагнення задовольнити вищі потреби. На думку американського дослідника А. Кемпбелла, оцінка формується на основі двох факторів: оцінки докільця та стандартів порівняння. У свою чергу, «еталон порівняння» поєднує одну або кілька баз оцінки, у тому числі: рівень домагань людини, рівень очікувань, особистих потреб тощо.

«В останні десятиліття США склалися різні моделі старіння, ядром яких є якість життя в літньому віці, зокрема модель успішного старіння, активного старіння, здорового старіння, позитивного старіння. Вони є результатом досліджень у різних галузях науки, які акцентують увагу на тому, що за допомогою діяльності (фізичної, розумової, соціальної) людина може уповільнити процес старіння, а не концентруватися на занепаді, втраті та погіршенні функцій організму, а також від залежності, яка із віком посилюється. Ці моделі старіння, розроблені та прийняті в Сполучених Штатах в останні десятиліття двадцятого століття, продемонстрували потенціал трансформації

західних суспільств від глибоко укоріненої позиції щодо старіння та старості як періоду деградації та уникнення суспільного життя та залежності від медико-соціального обслуговування із загальноприйнятими підходами до старості як етапу життєвого циклу людини, який може бути активним та змістовним, а літні люди відповідно є рівною віковою групою (за можливостями та здібностями). Слід зазначити, що ця позиція знайшла підтримку на політичному та державному рівнях, оскільки проблема старіння населення вимагала пошуку творчих шляхів скорочення бюджетних видатків на соціальну підтримку людей похилого віку. Багаторічні дослідження в галузі геронтології довели, що освітні програми для людей похилого віку є ефективним і недорогим способом залучити людей похилого віку в діяльність, яка дає найбільші шанси максимізувати їх незалежність і самозабезпеченість у літньому віці».

На перший погляд, «успішне старіння» вважатимуться несуперечливим поняттям. Однак відносна суперечливість цього поняття проявляється у його визначенні, причинах та наслідках його виникнення. Оскільки в останні десятиліття спостерігається значне зростання числа людей похилого віку, науковий інтерес до геронтології змістився від питання створення можливостей збільшення тривалості життя до проблеми наповнення її змістом та впевненістю в тому, що так звані «додаткові роки» можна і варто прожити повноцінно. Саме поняття «успішне старіння» є парадоксальним: воно поєднує в собі позитивне поняття «успішне» з терміном «старіння», який сприймається досить негативно. Звичайно, таке поєднання породжує протиріччя: як може бути успішним процес, який зазвичай означає занепад (зниження) всіх життєвих функцій та здібностей? Відповідь знаходиться у самому визначенні. Успішне старіння поєднує три основні компоненти: довголіття, без якого успішне старіння неможливе; здоров'я; щастя (задоволеність життям). Зупинимося докладніше на понятті «успішне старіння». Цей термін широко використовується у геронтології для позначення як процесу, так і результату старіння. За останні 50 років наукових досліджень ця концепція зазнала значного розвитку з погляду визначення, моделей, вимірювань та інтерпретацій.

У широкому значенні успішне старіння означає «додаток років до життя і життя до років» - мета, якої бажає досягти практично кожна людина.

Сучасна теорія інтегрованого старіння чи теорія активності заснована на необхідності збереження активної ролі людей похилого віку, активації життєвих ресурсів у пізнішому віці, включення людини поважного віку в суспільство поважний вік. Ця теорія актуалізує проблему безперервного навчання чи освіти протягом життя. Відповідно до цієї теорії підтримки соціальних зв'язків, соціальних ролей та збереження активності призводить до «благополучної старості». Йдеться про залучення людей похилого віку в різні види неформальної діяльності та освіти, яка спрямована на задоволення особистих інтересів, розширення культурного кругозору, набуття знань та навичок, необхідних у повсякденному житті та дозвіллі, у сфері міжособистісного спілкування. Доведено, що активне мислення та практична активність знижує швидкість старіння. Тому навчання, пам'ять, уважність, спостережливість, уява та фантазія позитивно впливають на фізіологічні та психологічні процеси організму.

На основі теоретичного аналізу ми розробили модель соціальної активності людей похилого віку. Він складається з наступних

рівні: Перший рівень – міжособистісна соціальна діяльність – передбачає вихід із екзистенційної самотності (первинне спілкування, події, контакти). Зміна дефіцитного підходу до старіння та виходу на пенсію на профіцитне сприйняття, а також допомогу у подоланні криз: вікових, біологічних, професійних тощо. Другий рівень – громадська активність – реалізується у формі активації потреби інклюзивності. в інтенсивній взаємодії з іншими. Третій рівень – соціальна активність – здійснюється, коли люди

люди похилого віку стають ініціаторами діяльності, залучаючи інших до соціальної діяльності та активно включаються у всі види діяльності. Четвертий рівень – громадянська активність – проявляється в усвідомленій громадянській позиції щодо покращення суспільства, своїх прав, можливостей, свобод за допомогою активного волонтерства, включення до громадських проєктів тощо.

Згідно з цими рівнями визначається позиція літніх людей по відношенню до соціальної активності змінюється з першої на четверту. Таким чином, на першому рівні вони виступають об'єктами впливу, а на третьому та четвертому рівнях – суб'єктами соціальних змін. Тому робота зі зміни позиції похилого віку є основною метою роботи з цією категорією.

На нашу думку, саме участь літніх людей у громадській діяльності та громадській діяльності може надати позитивний вплив на їхнє життя та допомогти у вирішенні деяких соціально-психологічних проблем (наприклад, подолання почуття самотності, непотрібності свого існування), зневіра у своїх силах, підвищення самооцінки та ін). д.), частково створить умови для активного способу життя та надасть морально-психологічну підтримку. Однак для підтримки та розвитку такої активності серед людей похилого віку необхідно визначити, що саме впливає на рівень їхньої соціальної активності, що допомагає зберегти її після досягнення пенсійного віку, які фактори цьому сприяють, які умови необхідні для збереження соціальної активності людей похилого віку. На ці та інші питання ми намагаємося відповісти за допомогою нашого дослідження.

За робочу концепцію соціальної активності ми беремо сукупність концепцій кількох вищезгаданих авторів та розглядаємо її як участь членів певної групи у діяльності, що виходить за рамки обов'язків, пов'язаних із виконанням професійної ролі та роль у сім'ї, яка не оплачується та спрямована на збереження цінностей. ця група. Вона проявляється у здатності суб'єкта цілеспрямовано взаємодіяти з навколишнім середовищем, у здібності, заснованої на потребах та інтересах, існує як внутрішня готовність до дії та проявляється як свідомо та енергійна діяльність, спрямована на перетворення різних галузей дійсності та соціальних суб'єктів. самі себе. Ми розглядаємо соціальну активність людей похилого віку як ознаку їх успішної адаптації до нового статусу після виходу на пенсію, а також як один із способів самореалізації людей похилого віку. На наш погляд, помилково сприймати час після виходу на пенсію як пасивне очікування кінця життя. Цей період може

бути повноцінним етапом життя та розвитку особистості, часом продовження та розвитку соціальної активності.

1.3. Освіта в контексті забезпечення інтегрованої старості

Соціальна діяльність має різні форми вияву; його можна розділити на певні типи за змістом, спрямованістю, провідним значенням, рівнем свідомості та характером. Соціальна діяльність як найбільш загальне поняття може бути егоцентрично спрямованою, що замикає людину у просторі її власної суб'єктності; альтероцентричні, що зводять життя до турботі та турботі про близьких; соціоцентрична, спрямована на реалізацію соціальних потреб різних верств населення та наповнює життя людини турботами та проблемами різних соціальних груп та спільнот.

Таким чином, визначальною рисою соціальної діяльності є характер спонукальних сил, інтересів, потреб та цінностей. Ми також поділяємо думку, що «найважливішими ознаками соціальної активності особистості є сильне, стійке, а не ситуативне прагнення впливати на соціальні процеси (зрештою на суспільство загалом) та реальну участь у суспільних справах, продиктоване прагненням до зміни, трансформувати чи навпаки, Зберігати, зміцнювати існуючий громадський порядок, його форми, аспекти».

Але для соціальної активності недостатньо прагнення змін відповідно до інтересів; вони мають бути доповнені бажанням та здатністю реалізувати ці інтереси, домогтися необхідних змін та активно діяти. Соціальну діяльність особистості можна як певний тип відносин між особистістю і соціальним середовищем. Ці відносини реалізуються у процесі соціальної діяльності, у якій соціальне середовище перетворюється з урахуванням соціально встановлених здібностей.

Тому при вивченні проблеми соціальної активності людей похилого віку ми вважаємо, що слід приділити увагу вивченню потреб цієї категорії. Про внутрішні мотиви та інтереси в цій діяльності, про особистісні особливості особистості, що спонукають його до суспільної активності. Підвищення

соціальної активності людей похилого віку полягає в тому, що люди похилого віку вступають не тільки в побутові взаємодії і виконують повсякденну діяльність, а й такі, що ґрунтуються на розвитку їх самостійності та ініціативи у вирішенні особистих проблемних ситуацій і навіть проблем певної групи. в результаті літні люди вступають у групову взаємодію та виходять на рівень соціальної активності.

Ставлення до старості багато в чому визначає процес її переживання, адже старість — один із найпарадоксальніших і найсуперечливіших періодів життя, пов'язаний з тим, що «останні питання існування» (М. Бахтін) вже не ставляться перед людиною через припущення та віддалені перспективи майбутнього, і у вигляді складної дилеми - поєднати можливості старої людини у розумінні світу, її життєвий досвід із фізичною слабкістю та нездатністю активно діяти та реалізовувати себе в цьому житті. Як ми вже розповідали раніше, згідно з багатьма теоріями старості, або, іншими словами, «пенсії» — це роки «вимушеного неробства», які часто проводяться з відчуттям розмаїття між «цьим», тобто минулим і «це», тобто справжнє життя яка до того ж багатьма людьми сприймається як принизлива.

Вимушене неробство, або надлишковий вільний час, найчастіше стає основним чинником порушень соматичної та психічної сторін взаємодії із суспільством, тому багато хто намагається зберегти працездатність, працювати і приносити соціальну користь. З фізіологічної та психологічної точки зору старість менш суворо пов'язана з хронологічним віком, ніж будь-який ранній період життя. Складність процесу старіння виявляється у посиленні та спеціалізації закону гетерохронії (різної швидкості та ступеня розвитку різних систем організму), що призводить до тривалого збереження і навіть покращення функціонування деяких систем та прискорення інволюції деяких систем. інші.

Найдовше зберігаються в організмі ті структури та функції, які тісно пов'язані із здійсненням основного життєвого процесу у найбільш загальних його проявах. Хоча еволюційно-інволюційні процеси притаманні всьому онтогенезу загалом, саме у період старіння різноспрямованість найбільшою

мірою визначає специфіку як психічного, і непсихічного розвитку. Найсильніший стрес у старості, про який також згадується в багатьох теоріях, - це самотність, особливо для людини, яка довго живе.

Неоднорідність і складність почуття самотності виявляється у тому, що людина похилого віку, з одного боку, переживає зростаючий розрив коїться з іншими, боїться самотнього життя, з іншого боку, він прагне захистити себе від інших. , щоб захистити свій світ від вторгнення чужинців Тобто у людей похилого віку можна спостерігати процес особистісного відчуження з дуже складною і суперечливою внутрішньою картиною переживання. Припинення роботи, у свою чергу, призводить до підвищення тривожності, погіршення самопочуття та певного падіння соціального статусу. Якщо людина похилого віку, вийшовши на пенсію, не встановлює нових аспектів застосування своїх повноважень, відбувається поступове звуження кола інтересів, зосередженість на своєму внутрішньому світі, зниження здатності до спілкування; все це призводить до емоційної кризи. За рахунок зниження емоційного забарвлення у спілкуванні зростає роль стереотипів та навичок спілкування, накопичених у життєвому досвіді, що призводить до стандартизації спілкування у нормальних умовах.

Щоб цього не сталося, людині похилого віку необхідно докладати зусиль до себе, не давати волю негативним емоціям, брати відповідальність за своє життя і свій стан на себе, а не перекладати його на рідних і близьких, прагнути шукати нове. інтереси та проявити себе у новій якості. У процесі аналізу теоретичної літератури було розглянуто найбільш розроблені теорії старіння і погляди психологічні особливості людей похилого віку. У науковій літературі можна назвати біологічну, соціальну та психологічну теорії старіння. Кожен із них знаходить своє застосування та прояв на практиці. Для подальших досліджень та розробок з цієї теми для нас найбільш актуальними будуть соціально-психологічні теорії, зокрема, що говорять про відчуження людей похилого віку.

Переживання старіння та старості має свої психологічні особливості, індивідуальні для кожної людини похилого віку. Щоб уникнути негативу цих переживань та інших стресових ситуацій, необхідно ретельно підтримувати постійні звички та суворе їх виконання, що вселяє в людину спокій та відчуття непорушності існування. Психічна старість і фізична слабкість — не те саме. Ніщо так не руйнує людину, як усвідомлення того, що вона відірвана від життя, відсутності майбутнього. Все, що раніше здавалося важливим і необхідним, у старості втрачає сенс. Літні люди намагаються створити зі своєї юності щось на кшталт втраченого раю, переживаючи чи шкодуючи про це.

Постійно перебуваючи у минулому, людина втрачає майбутнє та перестає розвиватися як особистість. Але якщо людина похилого віку пов'язує свої радості з майбутнім своїх дітей, онуків чи учнів, вона зберігає перспективу особистісного розвитку і водночас духовність молодості.

Отже, користь освіти для людей похилого віку очевидна. Навчальна діяльність - це, перш за все, спосіб відстрочити зниження психічних функцій, пам'яті та психічних розладів і, відповідно, можливість суттєво покращити якість життя у подальшому житті. Оскільки якість життя є невід'ємним компонентом успішного старіння, освіту в похилому віці можна вважати необхідною умовою успішного старіння. Значним досягненням розвинених суспільств стала ідея розвитку особистості життя і, формування концепції успішного старіння, складовою якої є освітня діяльність. Аналіз дозволяє зробити висновок, що навчальна діяльність людей похилого віку є важливою умовою успішного старіння, оскільки сприяє збереженню їх пізнавальних здібностей та розумової активності, підвищенню адаптаційних функцій та соціальної взаємодії. Потреба в освіті людей похилого віку впливає з необхідності адаптації до швидкоплинних умов життя, які включають зміни в економічній, соціальній і культурній сферах суспільного розвитку. Успішне старіння, безумовно, пов'язане з якістю життя людини в літньому віці, яке є одним із головних факторів розвитку суспільства. Освіта в літньому віці заснована на результатах досліджень у галузі геронтології, які доводять

позитивний вплив інтелектуального, емоційного та духовного розвитку на якість життя людини та на розширення її можливостей зробити свій внесок у життя суспільства.

На сучасному етапі старіння населення стає однією із ключових проблем для українського суспільства. Вирішення проблем демографічного старіння українців вимагає від суспільства дедалі більше ресурсів для цієї вікової категорії населення. Старіння населення дуже важливе, оскільки воно впливає на всі аспекти життя людей. Детальний аналіз демографічної ситуації у країні та світі необхідний прийняття рішень, які зачіпають інтереси всього суспільства: у сфері освіти, охорони здоров'я, пенсійної системи, страхування та інших. Вчені зазначають, що сьогодні існує проблема, яка гостро виникла в сучасних країнах, у тому числі й в Україні, де кількість людей похилого віку становить досить значну частку. Це проблема негативного ставлення до людей, які досягли пенсійного віку, хибних стереотипів, що ґрунтуються на упереджених уявленнях про людей з урахуванням їх вікових особливостей. У суспільстві розвиваються упереджені стереотипи старості, які негативно впливають як на людей похилого віку, а й у всю культуру суспільства загалом. Подібні стереотипи визначають конфліктний характер відносин між різними поколіннями та викликають таке явище у житті, як ейджизм [4, с. 39].

Сучасне розуміння безперервної освіти передбачає реалізацію принципу послідовності, що забезпечує зв'язок та наступність освітніх програм та інститутів, оскільки індивідам дуже складно орієнтуватися серед різноманіття інститутів та послуг, які пропонує освітній ринок. Безперервне навчання є інтегративним елементом всього життя людини, коли існує тісний взаємозв'язок між основною та додатковою освітою.

Сучасне розуміння концепції безперервної освіти полягає в тому, що така освіта поєднує будь-яке навчання протягом усього життя, може здійснюватися в різних умовах, у різних формах (формальних, неформальних, інформаційних), рівнях та тривалості. Однак роль освіти змінюється в різні вікові періоди, перетворюючись з домінуючої діяльності для дітей та молоді, для працюючих -

у поєднанні з роботою та відпочинком, для людей похилого віку - на можливість активно інтегруватися в суспільство. Концепція безперервного навчання передбачає необхідність і можливість отримання кожному етапі життя тих блоків інформації, які необхідні людині підтримки активної життя і самореалізації. Підвищення якості та ефективності системи освіти дозволить нам швидше адаптуватися до соціальних процесів, що постійно оновлюються, і сприятиме задоволенню потреб людей у навичках та компетенціях відповідно до вимог сучасності [19, с. 205].

Основні положення концепції безперервної освіти закріплені у документах Європейського Союзу. На думку, безперервне навчання складає наступних рівнях: національному – передбачається досягнення різних цілей (економічних, соціальних, політичних, культурних, особистих); інституційний – визначення у рамках місії та планів університету, створення відповідних університетських структур; факультети університету – взаємозв'язок між концепцією безперервного навчання та університетськими програмами.

«У зв'язку з бурхливим розвитком безперервної освіти в усьому світі і особливо в розвинених країнах сьогодні виділяють три основні форми освіти: формальна освіта – початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, післядипломна освіта (послідипломна та післядипломна освіта). докторантура), підвищення кваліфікації та перепідготовка фахівців та керівників з вищою та середньою професійною освітою в інститутах, факультетах та на курсах підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки; неформальна освіта – курси професійно-орієнтованого та загальнокультурного навчання в освітніх центрах, різноманітні курси інтенсивного навчання, семінари, майстер-класи; інформаційна освіта – загальний термін для освіти поза стандартним освітнім середовищем – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується через власну діяльність особистості у навколишньому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування закладів культури, подорожі, ЗМІ тощо» [25, с. 50].

При цьому людина перетворює освітній потенціал суспільства на ефективні чинники свого розвитку. Отже, виходячи з вищевикладеного, можна визначити поняття «безперервна освіта» як безперервний процес набуття знань, розвитку професійних та особистісних компетенцій, який здійснюється за допомогою різних форм освіти та самоосвіти та забезпечує можливість особистісної самоосвіти. реалізація у різні вікові періоди.

Освіта людей похилого віку відіграє важливу роль у концепції безперервної освіти. Сьогодні в Україні спостерігається зростання неформальної освіти для людей похилого віку. Створюються різні курси, «Університети третього віку», освітні групи тощо, метою яких є особистісний розвиток, соціальна адаптація та підтримка активної життєвої позиції людей похилого віку.

«Отримання нових знань дозволяє учням 3-го віку реалізувати свої здібності та бути самостійними. Освіта людей третього віку (геронтогенез) сприймається як складова освіти протягом усього життя, форма соціокультурної самореалізації людини третього віку, соціальне явище. Її розвиток визначається процесами глобалізації та інтеграції, демографічними факторами, комплексом внутрішніх та зовнішніх політичних, соціально-економічних та освітніх потреб дорослих та суспільства. Освіта людей похилого віку слід розуміти як фактор здорового довголіття, активного старіння, спосіб подолання соціальної ізоляції після виходу на пенсію, можливість наповнити життя новим змістом, завести нові контакти, тобто продовжити свою соціальну активність. Принципи геронтологічної освіти спрямовані на розширення кола учасників освіти, збільшення ресурсів такої освіти та зміну поглядів на старість та процес старіння як серед учнів третього віку та педагогів, так і у всьому суспільстві загалом» [31, с. 210].

Дослідники підкреслюють, що освітні програми для людей похилого віку повинні враховувати життєвий досвід, потреби, очікування та встановлення цих людей. При цьому необхідно враховувати їхню критичність до одержуваної інформації, їх особисті, усталені погляди на ті чи інші процеси, що роками

формулося поважне ставлення до інформації в ЗМІ та інших органах влади. В освітньому процесі людина похилого віку займає активну позицію, стає суб'єктом навчання, оскільки усвідомлює себе самостійною, самостійною особистістю, що має запас життєвого, професійного та соціального досвіду. У своїй готовності до навчання літня людина виходить із прагнення використовувати його для вирішення життєвих завдань та досягнення конкретних цілей та прагне негайної реалізації набутих компетенцій. При реалізації освітніх програм для людей похилого віку слід виходити з освітніх потреб та інтересів класу. Тому з метою вивчення навчальних інтересів та мотивації до навчання ми провели опитування серед студентів «Університету третього віку». Для порівняння змін пріоритетів освітніх цілей та інтересів різного віку ми також провели опитування серед студентів. Вибірку склали студенти віком 20-22 років (40 осіб) та студенти Університету третього віку віком 65-69 років (40 осіб) [34, с. 50].

На етапі відбувається розвиток комплексу старіння населення. Так, головні небезпеки старості - це: самотність, апатія, жалість до себе, безнадійність, соціальна ізоляція – руйнація соціальних зв'язків. Поряд із цими проблемами у людей похилого віку немає можливості подбати про себе, фізично та фінансово задовольнити основні життєві потреби. Внаслідок складної життєвої ситуації такі громадяни потребують допомоги з боку соціальних установ, у тому числі стаціонарних установ соціальних послуг.

Діяльність стаціонарних соціальних служб відноситься до сектору соціального захисту населення. Метою є надання соціальних послуг нужденним людям. Система соціального забезпечення включає в себе ряд соціальних послуг у натуральній формі для підтримки інвалідів, людей похилого віку та деяких інших категорій громадян. Зміст соціальних послуг носить всеосяжний характер і спрямований на надання різноманітних соціальних послуг, спрямованих на задоволення потреб громадян, які викликані старістю, хворобою, інвалідністю, психологічними проблемами та інші непередбаченими соціальними ризиками [37, с. 375].

Узагальнення результатів досліджень, що обґрунтовують важливість інтеграції фізичної, психологічної та соціальної сфер життя людини для пошуку оптимального вирішення проблем, пов'язаних зі старінням та довголіттям, дозволяє сформулювати головну умову успішного довголіття: якщо людина обирає розумне Якщо у похилому віці помірний спосіб життя, то у неї високі шанси збільшити тривалість життя та мінімізувати залежність від інших. Дослідження в галузі геронтології показали, що освітні програми для людей похилого віку є ефективним і недорогим способом залучити людей похилого віку до діяльності, яка має найбільші шанси на підвищення їх незалежності та самозабезпеченості в міру старіння. Таким чином, сфера освіти, яка тривалий час була фактично прерогативою молоді, неминуче призведе до розширення вікової групи. В умовах демографічно старіючого суспільства важливо переосмислити роль освіти у формуванні людського капіталу, зокрема в частині професійної підготовки та перепідготовки людей похилого віку (у цю категорію ми також відносимо людей похилого віку), набуття нових компетенцій та подолання своєї соціальної ізоляції, що вигідно як для окремої людини, і для країни. В Україні, яка лідирує в Європі за темпами старіння населення, за останні 25 років населення скоротилося майже на 10 млн осіб через низьку народжуваність, високу смертність та еміграцію економічно активних громадян. Прогнозується, що до 2050 року люди похилого віку (60+) становитимуть третину населення України [29, с. 180].

Відповідно, залучення людей похилого віку в освітню діяльність має стати важливим напрямом державної політики щодо підтримки соціальної активності цього прошарку громадян та підвищення якості життя на постпенсійному етапі, що включає фізичну та розумову активність людини, соціальна інклюзивність, можливість подальшого особистісного розвитку та самореалізації, почуття безпеки та зниження залежно від інших. У цьому контексті важливо вивчення досвіду успішних країн, зокрема США, де освіта людей похилого віку стала невід'ємною складовою благополучного довголіття, а

також забезпечення умов для освітньої діяльності людей похилого віку (старих). є одним із важливих напрямів державної політики.

Для людей похилого віку неформальна освіта – це соціальне партнерство, можливість задоволення освітніх потреб та саморозвитку, підвищення свого соціального статусу, задоволення комунікативних потреб, адаптації до навколишнього світу, можливість взаємодії поколінь (відкритий освітній простір). у якому беруть участь різні покоління). Область знань, що займається питаннями освіти та навчання людей похилого віку, називається геронтологією.

Освіта людей похилого віку – це формально і неформально організована взаємодія учасників освітнього процесу задля досягнення конкретних цілей і завдань навчання, у якому центральна роль належить людині похилого віку як учню. Метою такого виховання є активне соціальне та творче довголіття, участь літньої людини в економічному, соціальному, культурному та особистому житті.

Отже, неформальна освіта для людей похилого віку є однією з найефективніших можливостей соціальної адаптації після виходу на пенсію, оскільки сприяє створенню умов для стійкості до інволюційних процесів старіння, підтримки активної життєвої позиції, розвитку особистості; створює умови для спілкування; допомагає адаптуватися до нової ситуації, придбати реальні можливості та здатність впливати на ці зміни, бути мобільним та гнучким [30, с. 86].

Університети третього віку – це: – геронтологічні установи – осередки, де відбувається навчання людей похилого віку та можуть проводитися індивідуальні дослідження, що стосуються процесу старіння та старості; – освітні заклади чи навчальні центри неформальної освіти (заходи, спрямовані на сприяння активному старінню); – соціальні та освітні установи (сприяють соціальній адаптації людей пенсійного чи передпенсійного віку); – тип учнівської спільноти (об'єднання людей похилого віку, які прагнуть брати активну участь у житті суспільства); -форма соціальної інтеграції людей похилого віку (сприяє створенню умов для соціалізації та соціальної адаптації

людей похилого віку). У цьому контексті термін «університет» використовується у його первісному значенні – група людей, об'єднаних бажанням навчатися [30, с. 86].

Сучасні університети третього віку мають два рівні:

I. Державний (обласні, міські, районні адміністрації та територіальні центри та їхні партнери, громадські організації)

II. Неформальний (рухи, благодійні фонди у партнерстві з іноземними спонсорами, освітні установи недержавної власності, фізичні особи).

Структурне підпорядкування "Університетів третього віку":

1) соціально-педагогічна служба "Університет третього віку" як структурний підрозділ Центру соціального обслуговування;

2) освітній центр «Університет третього віку» як структурний підрозділ державних університетів чи окремих факультет приватного університету;

3) соціальний проект «Університет третього віку» як конкретна діяльність громадської організації або спеціально створеної громадської організації, яка за змістом та функціями здійснює відповідну освітню діяльність з надання соціально-педагогічних послуг людям похилого віку.

Навчання в УТВ є різновидом соціального навчання, відноситься до неформальної освіти і не має на меті отримання професії або подальшого працевлаштування. Навчання в УТВ безкоштовне, що робить його доступним. Заклади існують за рахунок місцевого бюджету. Можливе зовнішнє фінансування, зокрема спонсорство, міжнародні гранти, проекти за умови, що це не ставить під загрозу незалежність установи. Навчання в УТВ ґрунтується на добровільній діяльності учнів, не регламентовано обов'язковими заходами контролю та оцінки та не передбачає опублікування освітніх документів державного зразка. Вік слухачів-студентів може коливатися від 40 до 80 років.

Форми діяльності УТВ - групи за інтересами, які створюються за наявності осіб, які цікавляться певною темою; неформальні автоматичні навчальні групи, групи онлайн-курсів, групи під керівництвом експертів. Навчання може надаватися у формі підтримки за допомогою напряму,

консультування та освітньої підтримки. УТВ пропонує набір структурованих освітніх програм та освітніх заходів, зміст яких адаптований до психологічних та соціологічних особливостей людей похилого віку.

Заняття проходять кілька разів на тиждень в орендованих приміщеннях університетів, коледжів, шкіл, соціальних закладів або інших закладів (бібліотеки, музеї тощо) та тривають 1–2 години. Академічні предмети обираються студентами виходячи з освітніх потреб та індивідуальних уподобань. Базовий курс з дисципліни переважно розрахований на 72 години. УТВ створює умови для отримання знань та набуття навичок відповідно до особистих потреб та освітніх запитів [53, с. 120].

Найбільш актуальними знаннями, які студенти отримують у УТВ, є знання про: процес старіння та його особливості; покращення якості життя, сучасні методи підтримки здоров'я та здорового способу життя; набуття навичок самообслуговування; основи законодавства про людей похилого віку та його застосування на практиці; формування та розвиток навичок використання новітніх технологій (інформаційних та комунікаційних); формування практичних навичок; можливість розширення кола спілкування та обміну досвідом та ін.

Методика створення «Університетів третього віку» в Україні була розроблена у 1985 році Інститутом геронтології як засіб підготовки людей передпенсійного віку до виходу на пенсію та підтримання їхньої суспільної активності. Створення мережі освітніх установ для пенсіонерів передбачено у рамках спільного проекту Міністерства праці та соціальної політики та Фонду населення ООН [30, с. 86].

Метою університетів третього віку є реалізація принципу безперервного навчання, формування позитивного соціального впливу на особистість у постпрофесійний період, виявлення потенційних ресурсів для розвитку та саморозвитку, соціалізації, інтеграції у суспільне життя для активних, продуктивна діяльність на користь особистості, суспільства та держави.

Завдання:

1. Протидія процесу старіння та допомога у подоланні його негативних ознак.
2. Сприяти розумовим, розумовим та фізичним здібностям та соціальній активності.
3. Залучення людей похилого віку у суспільне життя.
4. Задоволення інтелектуальних та освітніх потреб людей похилого віку.
5. Допомога у подоланні песимістичних настроїв та підвищенні інтересу до життя.
6. Організація вільного часу та пропаганда активного способу життя та відпочинку.
7. Розширення світогляду людей похилого віку для різноманітності життя та збереження активної життєвої позиції.

Функції:

- 1) Освітня: задоволення культурних та освітніх потреб людей похилого віку.
 - 2) Соціально адаптивна: пристосування, адаптація до нових вимог життя в суспільстві, що динамічно змінюється.
 - 3) Інформаційна: розширення інформаційного простору доступними для людей похилого віку способами.
 - 4) Комунікативна: задоволення потреб людей у прямому контакті;
 - 5) Реабілітаційна: подолання психологічних та фізичних бар'єрів, що виникають у житті людей похилого віку;
 - 6) Лікувальна: позитивний вплив на здоров'я людей похилого віку та їх самопочуття;
 - 7) Компенсаторна: відтворення раніше відсутніх або втрачених освітніх можливостей.
 - 8) Розвиваюча: збагачення діяльнісних можливостей людини та її духовного світу.
 - 9) Стимулююча: стимулювання освітніх потреб людини [16, с. 145].
- Узагальнений вплив УТВ на сфери життя людини похилого віку:

- I. Засіб соціального захисту та психологічної стійкості.
- II. Спосіб інтеграції до комунікативно-культурного простору.
- III. Активна діяльність, спрямовану самореалізацію особистості.

Проблема підготовки фахівців у галузі освіти дорослих, у тому числі людей похилого віку, займає важливе місце в міжнародному освітньому просторі. Для роботи в освітньому середовищі з людьми похилого віку необхідні фахівці, які мають відповідну професійну та психологічну підготовку, засновану на андрагогічних принципах. Відповідно до нормативних документів до організації навчання можуть залучатись фахівці органів місцевого самоврядування (за їх згодою), місцевих управлінь праці та соціального захисту населення, охорони здоров'я, юстиції, Пенсійного фонду України, служби зайнятості, територіального центру для людей похилого віку.

До здійснення навчання за умов «Університетів Третє століття». Пріоритет віддається професійній діяльності вчителів, діяльності волонтерів, залученню людей похилого віку до викладання на принципах «рівний-рівному». Зазвичай в УТВ працюють фахівці з різною професійною освітою: педагогічною, технічною, медичною та іншою освітою, що працюють на волонтерській основі; студенти-волонтери факультетів соціальної роботи (студенти та магістри) та інших факультетів; спеціалісти установ соціального забезпечення; спеціалісти територіальних центрів; волонтери-пенсіонери, які мають відповідну професійну освіту.

Вчитель повинен мати терпіння, вміння слухати і аналізувати. Вимоги до вчителя: 1. Вміння створити позитивну, комфортну атмосферу навчання, засновану на взаємній повазі, довірі, співпереживанні та сприятливому психологічному кліматі для колективної роботи. 2. Знання психологічних та фізіологічних особливостей літньої людини; 3. Виявлення поваги, толерантності з урахуванням вікових фізіологічних та психічних змін у слухачів; 4. Можливість з'ясувати потреби та інтереси учнів для створення програми та змісту навчання; облік досвіду студентів у процесі навчання; 5.

Здатність виходячи зі своїх ділових та моральних якостей, освітнього та професійного рівня виконувати відповідні посадові обов'язки.

Принципи діяльності університетів третього віку.

Загальні андрагогічні засади.

Принцип незалежності чи суб'єктивності. Його зміст полягає у реалізації авторської позиції суб'єктів освітнього процесу на всіх етапах (постановка цілей, планування, реалізація освітньої діяльності). В його основі лежить розуміння того, що людина похилого віку самостійна, здатна враховувати власні ресурси, робити вибір з урахуванням власних можливостей. Реалізація принципу самостійності передбачає логіку просування у навчанні: від розуміння ставлення до теми, що обговорюється, усвідомлення власних можливостей, до визначення ролі в подальшій навчальній діяльності та реалізації задуманого.

Принцип роботи безперервної підтримки. Організація навчання має бути побудована на роздуми літньої людини та результатах власної діяльності. У ході навчання повинні забезпечуватись різні форми підтримки їх діяльності на етапах: початку навчання; власне навчання; після засвоєння навчального матеріалу. Форми підтримки можуть бути різними (додаткові роз'яснення, інформація, консультування).

Принцип контекстного навчання. Утворення літньої людини переслідує конкретні, життєві цілі та орієнтоване на виконання соціальних ролей, які могли бути змінені або адаптовані до умов життя, що змінилися, а також враховує соціальну та повсякденну діяльність, засновану на просторових і тимчасових факторах. Це передбачає включення змісту навчання у контекст вирішення життєвих завдань, його предметний та соціальний контексти; Зміст навчального предмета пов'язаний із ситуаціями реального світу, що сприяє встановленню зв'язків між знаннями та їх застосуванням у різних контекстах життя.

Принцип особистої мотивації. Розвиток мотивації до навчання у людей похилого віку має відбуватися постійно і може здійснюватися за допомогою

надання актуальної інформації про можливості навчання; оновлення інформаційного забезпечення, освітніх пропозицій тощо.

Принцип розвитку освітніх потреб. Навчання спрямоване на задоволення сьогоденних запитів та потреб студентів УТВ, а також на розвиток «смаку» до навчання, відкриття нових освітніх «горизонтів»; формування нових освітніх потреб, конкретизація яких відбувається з досягнення попередньої мети навчання [30, с. 95].

Зокрема андрагогічні принципи.

Принцип «рівний-рівному» одна із основоположних принципів організації освіти для людей похилого віку. Передбачається максимально широке залучення до навчання та проведення занять осіб старшого віку, які мають відповідний досвід та освіту, знайомі з темою та проблемами.

Принцип відкритості освітнього простору чи вибірковості навчання. Це означає надання учням певної свободи у виборі цілей, змісту, форм, методів, джерел, тривалості, часу, місця навчання, оцінки результатів навчання. Освіта є, навчання можна розпочати з будь-якого рівня. Навчання спрямоване на саморозвиток та адаптацію та орієнтоване на зміни у зв'язку зі зміною власних освітніх потреб (вибір факультету, курсів, програм; свобода вибору часу та темпу навчання, відсутність фіксованих термінів навчання; свобода вибору). освітня підготовка). Створює умови самореалізації через вибір «траєкторії» навчання; розвиток соціального партнерства між УТВ та різними організаціями, спільнотами, державними органами, іншими інститутами тощо [30, с. 100].

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ СТАРОСТІ

2.1. Надання соціальних послуг

як шлях соціальної інтеграції людей похилого віку

Актуальність та практична значимість розгляду питання інтегрованої старості визначається такими чинниками.

1. Люди похилого віку є однією з найбільших груп клієнтів системи соціальної роботи в державі. З кожним роком їх кількість збільшується, що вимагає, з одного боку, підвищення рівня матеріальних витрат на їхнє гідне соціальне забезпечення, а з іншого, реформування системи соціального захисту та послуг, що пов'язано з постійним збільшенням кількості клієнтів. В умовах досить складного соціально-економічного стану держави розвиток соціально-психологічної служби дозволить удосконалити процес надання допомоги та підтримки людям похилого віку з найменшими витратами.

2. Оскільки психологія соціальної роботи, як досить нова та перспективна галузь соціально-психологічної науки, потребує розробки своїх методологічних засад, цінно виділити соціально-психологічні особливості різних груп клієнтів соціальної роботи (у тому числі осіб старшого віку).) та методи їх психологічного супроводу з метою узагальнення цього досвіду та збагачення науки теоретичними та практичними розробками.

3. В аспекті розвитку психології особистості вивчення особливостей людей похилого віку як представників соціальної групи представляє інтерес і з точки зору розробки проблем соціалізації особистості, вивчення старості та старіння як вікові етапи онтогенезу людини, ставлення до них з боку інших членів суспільства, стереотипи та фактори старіння та і т.д.

Слід зазначити, що у суспільстві існують усталі роки форми і методи соціальної роботи з вищезазначеною категорією. Зокрема, їх умовно можна поділити на такі групи:

1. Матеріальна підтримка, включаючи пенсії та допомоги.
2. Природна підтримка через продукти харчування, паливо, ліки, засоби гігієни, гаряче харчування тощо.
3. Поліпшення соціальних умов шляхом надання соціальних послуг вдома та в стаціонарних установах.

4. Психологічна та соціальна підтримка за допомогою консультацій різного типу, організації культурного дозвілля тощо. Зазначимо, що у літературі відсутні чітко сформульовані погляди та розробки, що характеризують соціально-психологічні особливості соціальної роботи з певною категорією загалом та з людьми похилого віку, в т.ч. Тому з огляду на завдання нашого дослідження зупинимося докладніше на соціально-психологічних засадах надання різних видів послуг людям похилого віку.

Насамперед звернемося до законодавчого визначення аналізованих понять. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» під соціальними послугами розуміється «сукупність правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на певні соціальні групи або осіб, які перебувають у важких життєвих обставинах та потребують допомоги». стороння допомога (далі – особам, які потребують соціальних послуг) з метою поліпшення або відтворення їх засобів для існування, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя».

Що стосується психологічних послуг, то вони визначаються як «надання консультацій з питань психічного здоров'я та покращення взаємовідносин з навколишнім середовищем, використання психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних особливостей особистості, з метою її психологічної корекції чи психологічної реабілітації», надання методичних консультацій тощо.

Як бачимо, нормативне визначення соціально-психологічної послуги включає такі основні форми та методи, як консультування, регулювання процесу міжособистісної взаємодії, психодіагностика, медична, соціально-психологічна реабілітація, допомога в адаптації тощо. Зазначимо, що всі ці форми соціально-психологічної допомоги можуть надаватися у спеціалізованих відділеннях територіальних центрів обслуговування одиноких інвалідів, геріатричних будинків-інтернатів, центрів дозвілля та інших соціальних служб для людей похилого віку. Спробуємо докладно зупинитися на деяких із

перерахованих видів соціально-психологічних послуг. Психодіагностичні методи, на наш погляд, слід застосовувати дуже обережно по відношенню до людей старшого віку, оскільки для багатьох із них заповнення анкет та діагностичних анкет є досить складним завданням і може призвести до стомлюваності, роздратування, небажання брати участь у спеціальних процедурах.

У діагностичних цілях доцільно використовувати методи спостереження, вивчення документів, а також застосування менш громіздких та складних для сприйняття та розуміння методик. Одним із найбільш використовуваних, на наш погляд, є метод соціально-психологічного консультування. При цьому можуть надаватися різні види консультативної допомоги: сімейне консультування (допомагає вирішити проблеми в сім'ї, сім'ї), індивідуальне консультування (для пом'якшення особистісних, вікових проблем розвитку, зокрема, переживання вікової кризи тощо), за необхідності професійна консультація та т. д. Різні види консультування допомагають розвинути в людей похилого віку здатність більш адекватно і повно сприймати себе та інших, змінити та зробити більш гнучкою систему внутрішньоособистісних переживань та міжособистісних відносин. Практикуючі лікарі називають такі проблеми, з якими люди похилого віку звертаються до психологів: вплив соматичних захворювань на життєдіяльність літньої людини, різні прояви психоемоційних станів (страхи, тривога, депресія, апатія), смерть близької людини, досвід самотності, проблеми міжпоколінських відносин, конфлікти, проблеми виховання онуків тощо.

Іншим методом поліпшення міжособистісних відносин може стати тренінг як активний та ефективний соціально-психологічний вплив, спрямований на усунення наслідків різних травмуючих ситуацій, міжособистісної напруженості, вдосконалення комунікативних навичок, формування особистісних передумов для допомоги в адаптації тощо. Теми тренінгу можуть стосуватися різних проблем і ситуацій залежно від наявних проблем, що діагностуються.

Не менш ефективною формою соціально-психологічної допомоги людям похилого віку є реабілітація. У широкому значенні соціальна реабілітація - це сукупність соціально-економічних, медичних, правових, професійних та інших заходів, спрямованих на забезпечення необхідних умов існування та залучення цих груп населення до повноцінного життя в суспільстві. Медична форма реабілітації передбачає надання лікувальних послуг, розмови про здоровий спосіб життя, особливості харчування людей похилого віку, придбання різних пристосувань, які допоможуть при пересуванні і т. д. Зрозуміло, не менш важливою умовою соціальної реабілітації є медична форма реабілітації. людей похилого віку в сучасний період переходу до ринкових відносин полягає в підтримці рівня життя за рахунок підвищення пенсій як за рахунок держави, так і з інших джерел.

Зазначимо, що для повноцінного життя людей похилого віку, підвищення ефективності їх медичної та соціальної реабілітації необхідне гуманістичне ставлення суспільства, забезпечення максимальної соціальної активності людей похилого віку, а також поліпшення матеріального становища цих груп. . Процеси реабілітації та адаптації особистості до життя у старості можуть протікати як мінімум у двох основних формах – активній та пасивній. У першому випадку йдеться про так зване «активне старіння». Його проявами може бути: самотність, проблеми між поколіннями, конфлікти, проблеми з вихованням онуків тощо.

Іншим методом поліпшення міжособистісних відносин може стати тренінг як активний та ефективний соціально-психологічний вплив, спрямований на усунення наслідків різних травмуючих ситуацій, міжособистісної напруженості, вдосконалення комунікативних навичок, формування особистісних передумов для допомоги в адаптації тощо. Теми тренінгу можуть стосуватися різних проблем і ситуацій залежно від наявних проблем, що діагностуються. Не менш ефективною формою соціально-психологічної допомоги людям похилого віку є реабілітація. У широкому значенні соціальна реабілітація - це сукупність соціально-економічних,

медичних, правових, професійних та інших заходів, спрямованих на забезпечення необхідних умов існування та залучення цих груп населення до повноцінного життя в суспільстві.

Медична форма реабілітації передбачає надання лікувальних послуг, розмови про здоровий спосіб життя, особливості харчування людей похилого віку, придбання різних пристосувань, які допоможуть при пересуванні і т. д. Зрозуміло, не менш важливою умовою соціальної реабілітації є медична форма реабілітації. людей похилого віку в сучасний період переходу до ринкових відносин полягає в підтримці рівня життя за рахунок підвищення пенсій як за рахунок держави, так і з інших джерел. Зазначимо, що для повноцінного життя людей похилого віку, підвищення ефективності їх медичної та соціальної реабілітації необхідне гуманістичне ставлення суспільства, забезпечення максимальної соціальної активності людей похилого віку, а також поліпшення матеріального становища цих груп.

Процеси реабілітації та адаптації особистості до життя у старості можуть протікати як мінімум у двох основних формах – активній та пасивній. У першому випадку йдеться про так зване «активне старіння». Її проявами можуть бути: Творча старість - настає, коли люди виходять на заслужений відпочинок і, уникнувши професійної діяльності, продовжують брати участь у суспільному житті, виховувати молодь, займатися посиленою працею. Тобто вони живуть повноцінним життям, не відчуваючи жодної неповноцінності. Соціальна адаптивність - цей тип відрізняється хорошою соціальною та психологічною адаптацією. Але енергія цих пенсіонерів спрямована в основному на організацію власного життя – матеріального, гарне самопочуття, відпочинок, розваги та самоосвіта. Тобто на те, на що раніше їм не вистачало часу. Сімейна старість – тип, у якому переважають жінки. Основне застосування своїм силам люди знаходять у сім'ї. Тому що домашнє завдання невичерпні, їм ніколи не буває нудно. Однак їхня задоволеність життям нижча, ніж у представників двох попередніх типів. Оздоровлення - до цього типу ставляться люди, сенсом життя яких є турбота про зміцнення власного здоров'я, що стимулює зовсім різні

форми діяльності, а й доставляє певне моральне задоволення. Однак ці люди часто схильні перебільшувати значення своїх реальних та вигаданих хвороб. Вони також може бути підвищена тривожність. У разі, коли людина не виявляє належної соціальної та соціально-психологічної активності, говорять про розвиток так званих «пасивних» форм старості, а саме:

Агресивний тип – сюди можна віднести сварливих людей похилого віку, незадоволених станом навколишнього світу. Вони часто критикують усіх і вся, крім себе, читають усім лекції та нескінченно тероризують оточуючих. Відчайдушний тип – це люди самотні й сумні, що зневірилися у собі та своєму житті. Вони не бачать нічого позитивного, іноді звинувачують себе за справжні та вигадані втрачені можливості, не здатні позбутися сумних спогадів про життєві помилки, що робить їх глибоко нещасними. Ці люди можуть бути дуже вразливими і часто ображаються. На жаль, така пасивна старість призводить до небажаних змін особистості людини, а, отже, і негативних проявів у повсякденному житті.

Перебуваючи у безпосередній близькості від своїх онуків чи дітей, інших людей, які з ними стикаються, вони створюють осередки соціальної напруги у будинку, побуті, громадських місцях. Завдання практичних психологів та соціальних працівників – стимулювати людей похилого віку до розвитку власної особистості, поліпшення взаємовідносин з оточуючими, надавати допомогу в реабілітації та адаптації. Важлива роль у вирішенні багатьох проблем, пов'язаних з медико-соціальною реабілітацією людей похилого віку, належить соціальним працівникам, які найчастіше займаються соціальною роботою з людьми похилого віку. Для успішної соціально-психологічної допомоги людям похилого віку соціальному працівникові необхідні такі групи навичок: індивідуальні навички роботи: вміння ефективно спілкуватися з людьми похилого віку; вміння слухати старшу людину з розумінням та цілеспрямованістю; навички створення та розвитку добрих відносин; вміння завойовувати довіру підопічних; вміння обговорювати гострі проблеми у позитивному емоційному настрої та підтримувати цей настрій; здатність

активізувати зусилля людей на вирішення власних проблем; Представницькі та посередницькі навички: здатність встановлювати контакти з різними підприємствами, установами, організаціями тощо, які беруть участь у наданні послуг людям похилого віку; здатність представляти інтереси клієнтів під час вирішення питань, пов'язаних із замовленням чи запитом клієнта. Навички оцінки: вміння аналізувати матеріальний, побутовий та психологічний стан підопічного з метою його покращення в установленому порядку; вміння оцінювати власну діяльність з надання допомоги клієнту та за необхідності активізувати її або залучити додаткові ресурси.

2.2. Перспективи інтеграції людей похилого віку в сучасних умовах воєнного стану

У сучасній психологічній науці мало вивчені як психічні стани, так і їх прояви у людей похилого віку. В умовах війни вивчення проблеми психічних станів людей похилого віку дуже важливо і практично значуще. Ситуація, пов'язана з подіями війни, стала досить травмуючою для всіх вікових груп населення. Воно внесло зміни до різних сфер життя людини і вплинуло на психічні стани. Це впливає на поведінку та спосіб життя загалом. Отже, психічна реакція на війну є особистісним феноменом, який залежить від індивідуально-психологічних, вікових, статевих і особистісних особливостей людини і може проявлятися по-різному, зокрема, від тривожних станів до клінічних проявів.

Що стосується людей похилого віку, то вони найбільш чутливі до негативні психічні зміни Це пов'язано з віковою дизонтогенією та Особливості перебування у травмуючих ситуаціях. Певні фактори викликають формування стійкого дефекту психічного стану.

Таким чином, стресостійкість – це сукупність особистісних якостей, що дозволяють переносити значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження без особливих шкідливих наслідків для здоров'я, оточуючих та своєї професійної діяльності. В умовах війни особливо важливо розвивати

якість стресостійкості, яка дозволить сформувати критичне сприйняття дійсності, нормалізувати психічний та емоційний стан особистості, її сприйняття дійсності загалом. Це надзвичайно важливо для людей похилого віку, оскільки через вік вони мають низьку здатність протистояти стресу, їх стійкість до стресу вразлива і недостатня.

Тому необхідно розвивати цю якість особистості. До показників стресостійкості належать: правильне сприйняття ситуації, її аналіз, оцінка, прийняття рішень; послідовність та безпомилковість дій для досягнення мети та виконання функціональних обов'язків; поведінкові реакції (точність та своєчасність дій, гучність, тембр, швидкість і виразність мови, її граматичний устрій); зміни зовнішнього вигляду (міміка, погляд, міміка, пантоміма, тремор кінцівок та ін.).

Сьогодні пропонується низка підходів до формування стійкості до стресів особистості, а саме: індивідуальні оздоровчі програми; всі види освітніх та медичних послуг; ефективні форми та методи проведення занять, тренінгів, психолого-розвивальних, корекційних, оздоровчих та реабілітаційних заходів із залученням соціальних установ з метою формування та розвитку особистості, покращення здоров'я та способу життя людей похилого віку. Ми вважаємо, що одним із найпростіших, ефективних і найменш витратних способів розвитку стресостійкості у людей похилого віку в умовах війни є використання дихальної гімнастики, в основі якої лежить поєднання глибокого дихання з вправами на підвищення гнучкості та зміцнення основних м'язів. групи. Це дозволяє підвищити рівень адаптаційних резервів організму, імунної активності та антистресової реактивності.

Комплекс пропонованих дихальних вправ складається з трьох компонентів: розслаблення, ауторегуляція дихання та концентрація. Давайте розглянемо кожен із цих компонентів докладніше. Чим більше людина перебуває у стресі, тим більшу напругу вона відчуває. Нервова напруга викликає напруження м'язів. Така людина, навіть якщо не займається якоюсь активною діяльністю, не перестає відчувати втому. Чим вище вона знаходиться,

тим менше вона встигає зробити і тим частіше вона думає про те, чому вона так мало сил і що саме її втомлює.

Один із способів подолання внутрішньої напруги – навчитися релаксації – це метод, за допомогою якого можна частково чи повністю позбутися фізичної чи психічної напруги. Активізуючи діяльність нервової системи, релаксація регулює настрій та ступінь психічного збудження, дозволяє послабити або зняти психічну та м'язову напругу, спричинену стресом. Повне розслаблення м'язів позитивно впливає душевну рівновагу людини. Дихання спокійної та рівноваженої людини істотно відрізняється від дихання у стані стресу.

Таким чином, за ритмом дихання можна визначити, в якому стані знаходиться людина. При сміху, зітханні, кашлі, розмові та співі відбуваються деякі зміни ритму дихання порівняно з так званим нормальним автоматичним диханням. Звідси випливає, що спосіб та ритм дихання можна цілеспрямовано регулювати шляхом свідомого уповільнення та поглиблення. Релаксаційні вправи комплексу дихальних вправ бажано окремому приміщенні. Приймаємо вихідне положення: сидючи на стільці або лежачи на спині, ноги нарізно, ступні повернуті шкарпетками назовні, руки вільно лежать уздовж тіла (долонями догори). Голова трохи закинута назад. Все тіло розслаблене, очі заплющені, дихання через ніс.

Важливим напрямом адаптації людей похилого віку є освіта та волонтерство. Освіта людей похилого віку на сучасному етапі розвитку українського суспільства набуло особливого значення; її важлива роль полягає в ресоціалізації людей похилого віку: зміні ціннісно-нормативної системи діяльності та кардинально новому сприйнятті дійсності. Зміст і стан людей похилого віку залежить не тільки від соціально-політичної, соціально-економічної, а й значною мірою від соціокультурної детермінації. За даними дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна посідає перше місце у світі щодо поширеності депресії, особливо серед людей пенсійного віку. Вихід на пенсію — один із найбільш критичних моментів у житті літньої людини, яка тягне за собою суттєві зміни в умовах та способі життя. На думку

експертів Оксфордського центру когнітивної терапії, освіта є ефективним засобом профілактики депресії у людей похилого віку. Участь у освітньому процесі допомагає людині йти в ногу з часом, тренувати пам'ять, розвивати інтелект [30, с. 198].

Освіта людей похилого віку є показником рівня розвитку культурного, морального та науково-технічного потенціалу країни.

1. На етапі розвитку науки освіту людей третього віку (геронтогенез) розглядається як складова частина освіти протягом усього життя, форма соціокультурної самореалізації людини третього віку, соціальне явище. Її розвиток визначається процесами глобалізації та інтеграції, демографічними факторами, комплексом внутрішніх та зовнішніх політичних, соціально-економічних та освітніх потреб дорослих та суспільства.

2. Посилення ролі освіти та навчання людей похилого віку обумовлює необхідність формування відповідної освітньої політики, спрямованої на підтримку освіти різних категорій, у тому числі людей похилого віку.

3. Метою освітньої політики щодо навчання людей похилого віку є створення умов для заохочення та навчання даної категорії людей з урахуванням їх потреб та вікових психофізіологічних особливостей.

4. Навчання кожному етапі розвитку та формування особистості має свої особливості, а специфіка і найефективніші методи визначаються віковим періодом, у якому перебуває людина.

5. Політика щодо людей похилого віку в Україні, яка здебільшого спрямована на забезпечення необхідних потреб, має поступово переорієнтуватися на розширення прав та можливостей людей похилого віку, як того вимагають принципи «активного старіння».

6. Університети третього віку є одним із інститутів реального втілення ідеї освіти людей похилого віку, покликаною підвищити їх роль у суспільстві. В Україні державні соціальні структури, починаючи з 2008 року, розпочали реалізацію цілей Мадридського міжнародного плану дій щодо проблем старіння населення, приєднавшись до проекту «Університети третього віку». Їхньою

метою була робота з подолання песимістичних настроїв серед літнього населення.

Розроблена нами програма соціально-психологічної підтримки соціальна активність людей похилого віку передбачає роботу над переведення людей похилого віку з об'єктної в суб'єктну позицію щодо їх соціальної активності. Перший напрямок роботи спрямований на особистісне зростання людей похилого віку, що в результаті сприятиме їх соціальній активності. Другий напрям роботи передбачає організацію роботи груп взаємодопомоги та взаємодопомоги для людей похилого віку, включаючи роботу з їх найближчим оточенням. Зміст третього напрямку роботи безпосередньо пов'язаний з тими фахівцями, які надають або можуть надавати соціально-психологічну підтримку людям похилого віку, а саме з підготовкою та перепідготовкою таких фахівців відповідно до нових підходів до роботи з людьми похилого віку.

Розроблена та апробована програма, з одного боку, відповідає соціальному запиту та базовим соціальним установкам, а з іншого – індивідуально-психологічним особливостям людей похилого віку. Завдяки її реалізації вдалося змінити погляди та деякі психологічні якості людей похилого віку, не залучених до соціально активної діяльності, організувати спільну роботу соціально активних та соціально неактивних людей похилого віку; підвищити рівень психологічної готовності соціальних працівників, співробітників благодійних організацій та волонтерів до роботи з цією категорією; сформувати чітке усвідомлення важливості та ролі соціальної активності у процесі «активного», «успішного» старіння особистості та соціально-психологічної підтримки в цьому процесі.

ВИСНОВКИ

Проблеми соціально-психологічного супроводу розвитку та надання соціальних послуг загалом та літніх людей зокрема є досить актуальним науковим та практичним завданням, враховуючи соціально-демографічні

проблеми в нашому суспільстві, з одного боку, а з іншого боку, у зв'язку з необхідністю реформування системи соціальних послуг з урахуванням вимог сьогодення. Концепція розвитку соціально-психологічного забезпечення соціальних послуг має ґрунтуватися на ретельному вивченні проблем особистості людей похилого віку в аспекті їх соціалізації. Крім того, не менш важливим бачиться подальше дослідження специфіки професійної взаємодії соціальних працівників та клієнтів – людей похилого віку, а також визначення змісту та форм соціально-психологічної підтримки цих людей. Зазначимо, що за радянських часів більшість громадян не мали змоги отримати професійну соціально-психологічну допомогу, а сьогодні ті, хто належить до групи клієнтів похилого віку, часом навіть не підозрюють про таку можливість. Та й сама соціально-психологічна наука повинна постійно збагачуватися новим теоретичним та практичним досвідом, покликаним допомогти людині на будь-якому віковому етапі життя відчувати себе повноцінним членом суспільства та особистістю, що має перспективи розвитку.

На основі вивчених джерел ми визначили, що якість життя людей похилого віку являє собою складну систему, що включає в себе елементи суб'єктивного та об'єктивного характеру, що формують певне середовище для задоволення культурних, матеріальних, духовних та інших потреб літньої людини. та сформувати почуття задоволеності життям. Підвищення якості життя населення є стратегічним пріоритетом розвитку суспільства. Особлива увага приділяється підвищенню якості життя соціально вразливих верств населення, у тому числі людей похилого віку. Система детермінант рівня та якості життя людей похилого віку досить різноманітна і має специфічну природу, а також включає взаємозв'язок багатьох соціально-економічних та неекономічних детермінант, серед яких можна виділити такі фактори: економічні, соціальні, політичні та правові, екологічні, культурні і т.д. .

Для поліпшення якості життя людей похилого віку важливі: економічні чинники, оскільки вони визначають економічний потенціал країни, економічний розвиток суспільства, розмір пенсій і впливають на добробут людей похилого

віку; соціальні чинники, що характеризуються розвитком соціальної інфраструктури, ступенем задоволення соціальних потреб людей похилого віку та їх соціальною захищеністю; політико-правові фактори, що забезпечують дотримання прав літньої людини та впливають на рівень та якість її життя через діяльність органів влади, громадських організацій та законів; фактори довкілля, що визначають здоров'я, якість продуктів харчування та умови довкілля; Культурні фактори відіграють важливу роль у житті людини і особливо людини похилого віку, оскільки вони впливають на духовний рівень, культурно-духовні цінності, менталітет, інтелектуальний розвиток.

Вирішення проблем літніх людей у сфері захисту їх прав, підтримка, залучення до активної громадської діяльності, використання їх досвіду та професійних знань принесуть значну користь як суспільству, так і державі загалом. Так, люди похилого віку — найактивніша частина населення у будь-яких реформах та політичних зрушеннях, на відміну від середнього віку, більш дисципліновані споживачі послуг, активні формувачі громадської думки, основа стабільності держави. Тому важливо забезпечити шляхи ефективної та швидкої адаптації людей похилого віку до нових умов життєдіяльності після виходу пенсії. Ці способи можуть бути: різні форми неформальної освіти, дозвільні об'єднання, соціальний туризм, волонтерська діяльність та ін.

Надалі розвитку потребують питання переорієнтації соціальної політики на інтеграційні програми для людей похилого віку, соціальні програми підтримки сімей, які здійснюють догляд за маломобільними літніми людьми; вирішення проблеми підготовки геронтологів, геронтопсихологів, герогогів та інших фахівців для надання кваліфікованої допомоги людям похилого віку.

Соціальні проблеми людей похилого віку сьогодні перебувають у центрі уваги багатьох соціальних інститутів: сім'ї, держави, суспільства, соціальних і наукових програм, і проектів, вкладених у забезпечення прийняттого рівня життя людей похилого віку. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема аналізу наукових підходів до визначення категорії «старі». Саме такі клієнти зростають кількісно. Пенсійна реформа збільшила пенсійний вік, що

визначило переміщення граничного віку. Це визначення також має безліч особливостей, аналітичних критеріїв та характеристик.

Аналіз основних теоретико-методологічних підходів до інтерпретації соціальної активності людей похилого віку дозволив розробити модель, що містить такі рівні: міжособистісний, соціальний, соціальний, громадянський. Відповідно до цих рівнів змінюється особистісна позиція людей похилого віку щодо соціальної діяльності - від об'єктів впливу до суб'єктів соціальної зміни. Соціальна активність – одне з основних форм загальної соціальної активності людини. Соціальна активність трактується як добровільна участь особистості у громадській діяльності та ініціативах, що виходять за рамки професійних чи сімейних обов'язків, спрямованих на підтримку суспільних цінностей. Соціальна активність існує як здатність особистості цілеспрямовано взаємодіяти з різними соціальними суб'єктами і проявляється у діяльності, спрямованій на перетворення існуючих структур та відносин відповідно до усвідомлюваних соціальних потреб та інтересів особистості. Доведено, що участь у соціальній діяльності впливають такі внутрішні соціально-психологічні чинники: структура ціннісних орієнтацій людини, тип орієнтації, наявність соціальних інтересів, ступінь задоволення потреб, почуття соціальної підтримки. , рівень самооцінки особистості

Провідним зовнішнім соціально-психологічним чинником є цілеспрямована соціальна робота щодо підвищення соціальної активності. Встановлено, що люди похилого віку можуть займати принципово різні позиції щодо соціальної активності, а саме: а) споживачі соціальних впливів та послуг (соціально неактивні); б) активний суб'єкт соціального впливу (соціально активний). Аналіз основних теоретико-методологічних підходів до інтерпретації соціальної активності людей похилого віку дозволив розробити модель, що містить такі рівні: міжособистісний, соціальний, соціальний, громадянський. Відповідно до цих рівнів змінюється особистісна позиція людей похилого віку щодо соціальної діяльності - від об'єктів впливу до суб'єктів соціальної зміни. Соціальна активність – одне з основних форм загальної

соціальної активності людини. Соціальна активність трактується як добровільна участь особистості у громадській діяльності та ініціативах, що виходять за рамки професійних чи сімейних обов'язків, спрямованих на підтримку суспільних цінностей. Соціальна активність існує як здатність особистості цілеспрямовано взаємодіяти з різними соціальними суб'єктами і проявляється у діяльності, спрямованій на перетворення існуючих структур та відносин відповідно до усвідомлюваних соціальних потреб та інтересів особистості.

Доведено, що участь у соціальній діяльності впливають такі внутрішні соціально-психологічні чинники: структура ціннісних орієнтацій людини, тип орієнтації, наявність соціальних інтересів, ступінь задоволення потреб, почуття соціальної підтримки, рівень самооцінки особистості. Провідним зовнішнім соціально-психологічним чинником є цілеспрямована соціальна робота щодо підвищення соціальної активності. Встановлено, що люди похилого віку можуть займати різні позиції з погляду соціальної активності, а саме: а) споживачі соціальних впливів і послуг (соціально неактивні); б) активний суб'єкт соціальної дії (соціально активний).

Схожість

Джерела з Інтернету

734

1	https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/57083	105 джерел	3.09%
2	http://issues-culture-кnukim.pp.ua/index.php/2227-6246/article/download/162108/161076/354049		2.65%
3	http://library.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/9695/2/%d0%a1%d0%9e%d0%a6%d0%86%d0%90%d0%9b%d0%9c	24 джерела	2.64%
4	https://revolution.allbest.ru/law/00857875_0.html	19 джерел	2.58%
6	http://scc.knu.ua/upload/iblock/294/dis_Piontkivska%20O.%20H._new.pdf	7 джерел	1.91%
7	https://dspace.lgpu.org/bitstream/123456789/516/1/5Np5.pdf		1.79%
8	http://ipood.com.ua/data/NDR/Concepts/concept_UTV_Lukianova.pdf	24 джерела	1.48%
10	https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4852/1/sosialgerontology.pdf	4 джерела	1.12%
11	https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40219/Zhytynska_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1	8 джерел	0.71%
12	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/1863/%d0%a1%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%ba_%d0%a2..pdf	8 джерел	0.58%
13	https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/%D0%A5%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%8E%D0%BA-%D0%92	28 джерел	0.71%
14	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55386/1/monogr_disert%20Dzhuhan%20R2.pdf		0.7%
16	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34705/1/dis_dzhuhan.pdf		0.6%
17	http://dspace.msu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8872/INDIVIDUAL%20SOCIO-PSYCHOLOGICAL_%d0%9c	2 джерела	0.49%
18	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/42987/1/%d0%94%d0%95%d0%a4%d0%86%d0%9d%d0%86%d0%a6%d0%8...		0.51%
19	https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/45381		0.49%
22	http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/psihol-visnik-18-2017.pdf		0.42%
24	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1549/1/%d0%94%d0%b5%d0%bd%d0%b8%d1%81%d1%8e%d0%b...	2 джерела	0.43%
25	https://dspace.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7875/1/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0	4 джерела	0.27%
26	https://ua-referat.com/%D0%9A%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1	2 джерела	0.34%

55	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/56851/1/%d0%a4%d0%9c%d0%92_2022_242_%d0%9c_%d0%a1%d0%b8%d0%b4%d0%b...	0.19%
57	http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/issue/download/62/64	39 джерел 0.18%
59	https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/abstracts2016-11-25.pdf	0.06%
60	https://lib.intu.edu.ua/sites/default/files/2024-05/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0...	0.17%
62	http://quaere.fmi.org.ua/docs/conference_theses.pdf	5 джерел 0.07%
65	http://antidi.org.ua/glossary	2 джерела 0.15%
66	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1624/1/Zbirnyk_2020.pdf	0.14%
68	http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/14670	0.14%
69	https://core.ac.uk/download/pdf/150250341.pdf	5 джерел 0.14%
70	http://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf	0.14%
71	http://vmurol.zt.ua/20180423_1020.pdf	7 джерел 0.07%
72	http://geum.ru/next/art-190003.php	0.14%
73	http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/30024/1/Konf_Strategii.pdf	9 джерел 0.14%
74	http://www.soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2016/71/71_2016.pdf	4 джерела 0.14%
75	https://revolution.allbest.ru/sociology/00977205_0.html	2 джерела 0.14%
76	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2218/Visnik1%2c_2017.pdf?isAllowed=y&sequence=1	0.14%
77	http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/5887	5 джерел 0.14%
78	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/3376/1/%d0%9b%d0%b5%d0%b1%d1%96%d0%b4%d1%8c%20%	43 джерела 0.14%
79	https://core.ac.uk/download/pdf/296366992.pdf	2 джерела 0.14%
82	https://elib.nakkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1818/%d0%94%d0%be%d1%86.%d0%9a%d1%83%d0%b7%d1%8c...	0.13%
83	http://www.yurii.ru/ref11/rl-2002987.php	6 джерел 0.13%
84	https://uu.edu.ua/upload/Osvita/Navch_metod_d_t/Navch_metod_materiali/Socialna_robota/Tehnologiyi_soc_roboti.doc	0.13%

85	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/60253/1/%d0%9f%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%8e%d0%ba%20%d0%b4%d0%...	0.13%
86	https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/molod_xiv_zbirnyk_traven_2021.pdf	0.06%
87	https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B5...	2 джерела 0.12%
88	http://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/presner-r.b.doc	0.06%
89	https://filesclub.net/4465297	12 джерел 0.1%
90	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Concursi_naukovih_robit/2023/xxi/3_mistse_batkivska_kompetentnist/robita_batkiv...	25 джерел 0.1%
91	http://193.43.95.115/bitstream/123456789/118/1/2012_econom_nayki.pdf	22 джерела 0.09%
92	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1770/1/%d0%9b%d0%b8%d1%81%d0%b5%d0%bd%d0%b...	19 джерел 0.08%
93	http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1671/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0...	3 джерела 0.08%
94	http://oaji.net/articles/2014/927-1413793019.pdf	2 джерела 0.08%
95	http://elkniga.info/book_328_glava_4_VSTUP.html	5 джерел 0.08%
96	https://ei-journal.com/index.php/journal/issue/download/issue63/63-2017	2 джерела 0.08%
97	http://pk-p.ru/referaty_po_finansovym_naukam/diplomnaya_rabota_pravovi_osnovi.html	8 джерел 0.08%
98	http://vspu.edu.ua/content/graduate/doc/a14dis.pdf	0.08%
99	https://ua-referat.com/?red=91572	0.08%
100	https://studfile.net/preview/9218389	5 джерел 0.08%
101	http://consultant.parus.ua/?doc=09OL82FCFF	3 джерела 0.08%
102	https://nau.edu.ua/ua/news/2017/12/universitet-tretogo-pokolinnya-dlya-kategorii-osib-60.html	0.08%
103	http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5764/Stukanova-O.A.-Ps1-M20-free.pdf?isAllowed=y&seq...	13 джерел 0.07%
104	https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/7695/1/%d0%9f%d1%96%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d0%be%20%d0%...	2 джерела 0.07%
105	https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/2e90bd73-d957-4fc3-85ac-1d37b249a97b/content	2 джерела 0.07%
106	http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/1203/1/%d0%9a%d0%be%d0%bc%d1%83%d0%bd%d1%96%d0%...	2 джерела 0.07%

107	http://pravo.donnuet.edu.ua/uk/dokumenty/vydannia/20-2018suchasni/file.html	2 джерела	0.07%
108	http://flicker.bludalux.kherson.ua/rozrahunok-serednomisyachnoyi-zarobitnoyi-plati.html	2 джерела	0.06%
109	http://www.nsj.gov.ua/files/1642577520%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%1	21 джерело	0.06%
110	https://ir.library.knu.ua/server/api/core/bitstreams/d9b11285-d301-40ab-861d-f3385c2e514c/content		0.06%
111	http://skoledlg.com.ua/7-novyny?start=308	2 джерела	0.06%
112	http://nbuviap.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Leshuk.pdf	7 джерел	0.06%
113	https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/specrada/dis_kukhta.doc		0.06%
114	https://ua-referat.com/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81_%D1%82%D0%B0_%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%9	5 джерел	0.06%
115	http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2206/1/%d0%a8%d0%b0%d0%bc%d0%bb%d1%96%20%d0%a1.%d0%...		0.06%
116	https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/09/dis_Vakalyuk.pdf	9 джерел	0.06%
117	https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/download/23.04.2021-2/510		0.06%
118	https://www.bati.nubip.edu.ua/Doc/Conference/Conf_20_10_2021/Bati_Work_20-10-2021.pdf	4 джерела	0.06%

Джерела з Бібліотеки

68

5	Студентська робота	ID файлу: 1016161135	Навчальний заклад: Open International University of Hu	33 Джерело	2.2%
9	Студентська робота	ID файлу: 1016158135	Навчальний заклад: Open International University of Hu	5 Джерело	1.32%
15	Студентська робота	ID файлу: 1016147629	Навчальний заклад: Open International University of Hu	5 Джерело	0.65%
20	Студентська робота	ID файлу: 1004245777	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.49%
21	Студентська робота	ID файлу: 1015722352	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.49%
23	Студентська робота	ID файлу: 1015221381	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.44%
27	Студентська робота	ID файлу: 1016159620	Навчальний заклад: Open International University of Hu	6 Джерело	0.37%
33	Студентська робота	ID файлу: 1004245824	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.35%
36	Студентська робота	ID файлу: 1004245802	Навчальний заклад: Open International University of Hu	2 Джерело	0.26%

39	Студентська робота	ID файлу: 1013143559	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.3%
40	Студентська робота	ID файлу: 1013578393	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.27%
51	Студентська робота	ID файлу: 1013509171	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.21%
56	Студентська робота	ID файлу: 1016024762	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.18%
58	Студентська робота	ID файлу: 1004245827	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%
61	Студентська робота	ID файлу: 1011552528	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.16%
63	Студентська робота	ID файлу: 1015908159	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.16%
64	Студентська робота	ID файлу: 1011447791	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.15%
67	Студентська робота	ID файлу: 1013198141	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.14%
80	Студентська робота	ID файлу: 1016154782	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.13%
81	Студентська робота	ID файлу: 1015946441	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.13%

Цитати

Цитати

8

- 1 «На сьогоднішній день найбільш сприятливі умови для людей похилого віку створені в Норвегії, Швеція та Швейцарія знаходяться на другому та третьому місцях відповідно, а Україна посідає у цьому списку 82-е місце (за даними ООН за 2014 рік). Звичайно, держава повинна займатися людьми похилого віку і створювати відповідні умови для їх забезпечення, але не всі проблеми можна вирішити на державному рівні. Багато соціальних проблем можуть бути вирішені на рівні співтовариства, що залежить від його самоорганізації та суспільної позиції по відношенню до людей похилого віку. Не менш важливими є сім'я, рольові позиції в сім'ї, зовнішні зв'язки. Однак процес адаптації людини чи не найбільшою мірою залежить від внутрішнього настрою літньої людини, її настрою на майбутнє, особистісного рівня взаємодії з іншими людьми, його мотиваційної сфери, потреб, самооцінки та інших особистісних якостей. фактори. Тому так важливо сформувані внутрішню готовність людини похилого віку до виходу на пенсію»
- 2 «зв'язує людей похилого віку, що створює особливу близькість між ними і в той же час відокремлює їх від інших вікових когорт»
- 3 «Перспективною адаптивною формою дозвілля людей похилого віку є соціальний туризм, який не вимагає значних інвестицій і може бути доступний різним категоріям людей похилого віку. Йдеться про такі види, як зелений чи сільський туризм, екологічний туризм. Маршрути цієї туристичної діяльності можуть бути розроблені відповідно до потреб та запитів літніх людей та відповідати їх фізичним та матеріальним можливостям. Дуже важлива профілактична та рекреаційна роль туризму в період адаптації до нових соціальних умов. Туризм активно впливає поліпшення здоров'я, оскільки є чинником протидії гіпокінезії (сидячому способу життя). Фізична активність збільшує життєві можливості людей похилого віку, зберігає впевненість у собі, наповнює їх оптимізмом»
- 4 «розвиток особистості в старості є продуктом ранньої поведінки і поточного стану речей; процес пошуку сенсожиттєвих орієнтацій, у якому смерть як вінець життя втрачає свою квінтесенцію. Дослідження та повсякденна практика показують, що існують деякі характерні особливості способу життя та поведінки літньої людини. Насамперед втрачається соціальна повнота життя, обмежується кількість і якість зв'язків із суспільством, іноді виникає самоізоляція від соціального середовища. Саме в цьому віці відбувається втрата друзів та сім'ї. Ідуть старі друзі, діти починають жити своїм життям, часто окремо від людей похилого віку батьків. Всі ці моменти можуть приректи літню людину на самотність. Вона позбавлена можливості спілкуватися, отримувати посильну допомогу, постійно рухатися та діяти. Відсутність соціальних контактів призводить до зниження ентузіазму до життя. Таким чином, психологічний захист постає як властивість особистості, що дозволяє людині організувати тимчасову психічну рівновагу. Але для людей похилого віку іноді такий захист приносить негативний ефект, оскільки призводить до прагнення уникнути нової інформації та інших життєвих обставин, відмінних від стереотипів»
- 5 «Основними причинами нервової напруги і стресових станів у літніх людей є ритм життя, що змінився, і різке звуження кола спілкування. Нерідко ухиляння від активної роботи призводить до того, що людина похилого віку замикається в собі і навіть починає уникає спілкування з близькими, вважаючи, що вони не зможуть його зрозуміти. Саме тому самотність стає сильним потрясінням для багатьох людей похилого віку. Самотність сприймається як нерозуміння та байдужість з боку оточуючих. Відповідно, у 14 багатьох людей похилого віку розвивається гострий внутрішньоособистісний конфлікт і когнітивний дисонанс, при якому вони перестають сприймати старість як продуктивну частину життя. У період старіння трудова діяльність перестає бути ведучою, людина відчуває падіння свого соціального статусу, що призводить до формування у людини похилого віку високого рівня тривожності, що стає причиною погіршення самопочуття»

6 «найважливішими ознаками соціальної активності особистості є сильне, стійке, а не ситуативне прагнення впливати на соціальні процеси (зрештою на суспільство загалом) та реальну участь у суспільних справах, продиктоване прагненням до зміни, трансформувати чи навпаки, зберігати, зміцнювати існуючий громадський порядок, його форми, аспекти». Але для соціальної активності недостатньо прагнення змін відповідно до інтересів; вони мають бути доповнені бажанням та здатністю реалізувати ці інтереси, домогтися необхідних змін та активно діяти. Соціальну діяльність особистості можна як певний тип відносин між особистістю і соціальним середовищем. Ці відносини реалізуються у процесі соціальної діяльності, у якій соціальне середовище перетворюється з урахуванням соціально встановлених здібностей. Тому при вивченні проблеми соціальної активності людей похилого віку ми вважаємо, що слід приділити увагу вивченню потреб цієї категорії. Про внутрішні мотиви та інтереси в цій діяльності, про особистісні особливості особистості, що спонукають його до суспільної активності. Підвищення 24 соціальної активності людей похилого віку полягає в тому, що люди похилого віку вступають не тільки в побутові взаємодії і виконують повсякденну діяльність, а й такі, що ґрунтуються на розвитку їх самостійності та ініціативи у вирішенні особистих проблемних ситуацій і навіть проблем певної групи. в результаті літні люди вступають у групову взаємодію та виходять на рівень соціальної активності. Ставлення до старості багато в чому визначає процес її переживання, адже старість — один із найпарадоксальніших і найсуперечливіших періодів життя, пов'язаний з тим, що «останні питання існування» (М. Бахтін) вже не ставляться перед людиною через припущення та віддалені перспективи майбутнього, і у вигляді складної дилеми - поєднати можливість старої людини у розумовій взаємодії та життєвий досвід із фізичною слабкістю та нездатністю активно діяти та реалізувати себе в цьому житті. Як ми вже розповідали раніше, згідно з багатьма теоріями старості, або, іншими словами, «пенсії» — це роки «вимушеного неробства», які часто проводяться з відчуттям розмаїття між «цим», тобто минулим і «це», тобто справжнє життя яка до того ж багатьма людьми - поєднати можливість старої людини у розумовій взаємодії та життєвий досвід із фізичною стає основним чинником порушень соматичної та психічної сторін взаємодії із суспільством, тому багато хто намагається зберегти працездатність, працювати і приносити соціальну користь. З фізіологічної та психологічної точки зору старість менш суворо пов'язана з хронологічним віком, ніж будь-який ранній період життя. Складність процесу старіння виявляється у посиленні та спеціалізації закону гетерохронії (різної швидкості та ступеня розвитку різних систем організму), що призводить до тривалого збереження і навіть покращення функціонування деяких систем та прискорення інволюції деяких систем. інші. Найдовше зберігаються в організмі ті структури та функції, які тісно пов'язані із здійсненням основного життєвого процесу у найбільш загальних його проявах. Хоча еволюційно-інволюційні процеси притаманні всьому онтогенезу загалом, саме у період старіння різноспрямованість найбільшою 25 мірою визначає специфіку як психічного, і неспіхічного розвитку. Найсильніший стрес у старості, про який також згадується в багатьох теоріях

7 «У зв'язку з бурхливим розвитком безперервної освіти у всьому світі і особливо в розвинених країнах сьогодні виділяють три основні форми освіти: формальна освіта - початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, післядипломна освіта (послідипломна та післядипломна освіта), докторантура)), підвищення кваліфікації та перепідготовка фахівців та керівників з вищою та середньою професійною освітою в інститутах, факультетах та на курсах підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки; неформальна освіта - курси професійно-орієнтованого та загальнокультурного навчання в освітніх центрах, різноманітні курси інтенсивного навчання, семінари, майстер-класи; інформаційна освіта - загальний термін для освіти поза стандартним освітнім середовищем - індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується через власну діяльність особистості у навколишньому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування закладів культури, подорожі, ЗМІ тощо»

8 «Отримання нових знань дозволяє учням 3-го віку реалізувати свої здібності та бути самостійними. Освіта людей третього віку (геронтогенез) сприймається як складова освіти протягом усього життя, форма соціокультурної самореалізації людини третього віку, соціальне явище. Її розвиток визначається процесами глобалізації та інтеграції, демографічними факторами, комплексом внутрішніх та зовнішніх політичних, соціально-економічних та освітніх потреб дорослих та суспільства. Освіта людей похилого віку слід розуміти як фактор здорового довголіття, активного старіння, спосіб подолання соціальної ізоляції після виходу на пенсію, можливість наповнити життя новим змістом, завести нові контакти, тобто продовжити свою соціальну активність. Принципи геронтологічної освіти спрямовані на розширення кола учасників освіти, збільшення ресурсів такої освіти та зміну поглядів на старість та процес старіння як серед учнів третього віку та педагогів, так і у всьому суспільстві загалом»